

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

**RAINER MARIA
RILKE**

**Seçme
Mektup ve Şiirler**

Derleyen
Melahat Tögar

cem yayınevi

SEÇME
MEKTUP VE ŞİİRLER

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

· SEÇME MEKTUP VE ŞİİRLER

Rainer Maria Rilke

Derleyen: Melahat Togar

Yayımlayan: Cem Yayınevi

Birinci Bası: Ocak 1994

Dizgi: Cem Yayınevi

Baskı: Başaran Ofset

Cem Yayınevi: Küçükparmakkapı, İpek Sok. No: 11
80060 Taksim-İstanbul

Tel: 243 05 50 – 243 20 23 • Faks: 244 15 33

RAINER MARIA RILKE

**SEÇME
MEKTUP VE ŞİİRLER**

Derleyen:
Melahat Togar

ÖNSÖZ

Bu kitap baştan sona benim «Geçmişim». Fonunu –çok uzaklarda kalmış iki anlam– yurdum ve çocukluğum oluşturuyor.

Onu bugün, böyle değil, belki de hiç yazmazdım. O yıllarda ise bunu yazmak benim için bir zorunluluk olmuştu.

Yarım unutulmuşları bana yeniden yaşattılar, bunu bir armağan olarak alıyorum.

Geçmişten yalnız sevdiklerimizi aklımızda düşünüyoruz. Oysa tüm yaşadıklarımız bizindir.

Schmargendorf

Şubat 1899

Rainer Maria Rilke

1) «İki Prag Öyküsü» adlı kitabına yazdığı önsöz, Insel Verlag, Frankfurt am Main 1961.

2) Schmargendorf Berlin'in bir ilçesi.

«SEÇME MEKTUPLAR»A* ÖNSÖZ

«Okumak, bir başkasının kafası ile düşünmektir.» der Nietzsche bir yazısında.

Sanırım bu söz en çok «çeviri yapmak» için geçerli. Yalnız başkasının kafası ile düşünmek değil, onun ruhuyla duymak, onunla beraber acı çekmek, onunla beraber coşmak –ve bütün bunları bir başka dilde– aslına en yakın biçimde verebilmek.

Hele, çevrilecek kişi bir RİLKE ise, ne kadar zor bir iş!

Ama yine de Rilke pek çok dile –bu arada Türkçeye de– çevrilmiş, okunmuş, sevilmiş ve adını Dünya Edebiyatına altın harflerle yazdırmış bir Ozan.

Türkçede yayınlanmış şiir ve düzyazı Rilke çevirilerine, alçakgönüllü bir katkıda bulunmak üzere ben de sayın okuyuculara, onun yazdığı pek çok mektuptan bir demet «Seçme Mektuplar»ı sunuyorum. Bunlar hep, kadın dostlarına yazdığı mektuplardır.

Rilke'den çeviri yapmış, bu zor çabayı göstermiş çevirmen arkadaşlarla ortak isteğimiz, kuşkusuz, O'nu Türk aydınına tanıtmak, yaklaştırmak ve sevdirmektir.

(*) Rilke, «Seçme Mektuplar», Cem Yayınevi 1988, Çeviren Melahat Togar (önsöz).

Mektuplar ise, kişiliğini doğrudan yansıtan yazılar olarak, bu yönde, en yararlı araçlardır.

Tam yarım yüzyıl yaşamış Rilke. Çoğu başta Fransa (Paris) ve İsviçre olmak üzere, yurdu dışında geçmiş bir ömür. Sonuna kadar Sanat ile, Sanat için harcanmış bir insan ömrü... Ne kadar çok ve ne kadar verimli çalıştığını anlamak için, arkasında bıraktığı yapıtlara bir gözatmak yeterlidir, sanırım:

«Toplu Eserleri» altı cildi dolduruyor. (Fransızca olarak yazdığı şiirler bunların içinde değildir.)

Yaşamının orta ve sonraki yıllarından derlenen ve «Şiirler 1906–1926» adıyla yayınlanan şiirleri ise 700 sayfayı buluyor. Roman, anı, sahne eseri, ama en çok şiir ve mektup yazmış. Bunların yanısıra şiir çevirileri de yapmış.

Rilke'den yapılmış çeviriler –hangi dilde olursa olsun– ilginç, okunması gerekli kitaplar, kuşkusuz, kimisi daha başarılı, kimisi daha az başarılı yapıtlar. Ama, Rilke şiirlerinin tadına varabilmek için –kırımca– onları aslından, yani Almancadan okumak gerek. Çünkü Rilke, bu eşsiz, benzersiz ozan, aynı zamanda büyük bir dil ustası. Dizilerinde kullandığı sözcüklerin yalnız anlamını değil, ahengini, ritmini, hatta müziğini de algılamak gerek.

Yazılarında kullandığı sözcüklere yeni kapsamlar getiriyor. Bir mektubunda Duhamel'le «Yazı yazma sanatı» konusunda yaptığı tartışmada bakınız ne diyor: «Sanatçının belli özel kurallara uyarak, ça-

pını genişleterek, yerini değiştirerek, bir dize içinde ya da bir düzyazıda kullandığı sözcük, onu, yapısının ta özüne kadar değiştirmiş, onu günlük konuşma için kullanılmaz, işe yaramaz, ama dokunulmaz ve kalıcı yapmıştı.»

Rilke'yi anlamak –zor bir olay–. Büyük bir Rilke hayranı olan üniversite okutmanı, uzman Traugott Fuchs da, «Malte Laurids Brigge'in Notları» çevirisine yazdığı Önsözde «Onun anlaşılması biz Almanlar için de zordur.» diyor.

Rilke, kendisi de, «Orpheus'e Soneler»den söz ederken: «...Bunların çoğunda, olasılık sınırı'ndaki, söylenmesi en zor şeyler sözkonusu; kimi zaman ben kendim, insana ulaşmak için, beni araç olarak kullanan anlamı kavramak için sıkıntı çekiyorum, kimi yerin aydınlığa kavuşması, benim de eşrefsaatime rastlaması ile olası,» diyor.

Acaba diyorum, kimi zaman kendi kendime, çoğunluk tarafından okunmayı, kolayca anlaşılmayı istiyor muydu Rilke?

Görkemli, ama elektrik ve ısıdan yoksun loş şato odalarında durmadan çalışan, çeşitli evrelerin ateş çemberinden geçerek, sonunda, yine de, insanlık adına bu dünyaya «evet» diyebilmek için didinen bu büyük «Yalnız», yoksa, onu anlamaları için, okurlarının da kendisinininkine yakın bir çaba harcamalarını mı istiyordu?

Mezartaşına yazdırdığı şu dizeler:

«Gül, tam karşıt, zevk
Hiç kimsenin uykusu olmamak bunca
gözkapağının altında.»*

kendisinden sonra gelenlere çözülmesi zor bir bilmece değil de nedir?

Rilke'nin yaşamına –sayısız mektuplarında da gördüğümüz gibi– pek çok kadın girmiş. –Bunlardan yalnız ikisinin– biri olumlu, biri olumsuz olmak üzere şairin karakteri üzerine etkisi çok derin olmuş.

Bunlardan biri, annesi Sophie (Phia) Rilke. Praglı, burjuva bir ailenin yetenekleri kısıtlı, ambisyonları geniş, sade bir kadın. Büyüklük ve gösteriş delisi.

Rilke bu anneye hiçbir zaman yakınlık duymaz. «Ben sevemem» der, olgun yaşında yazdığı bir mektubunda, «çünkü annemi sevmedim!»

Bu anne uzun yaşar, oğlunun ölümünü de gördükten sonra, ancak 1931 yılında ölecektir.

Yaşamı boyunca sevdiği ve etkisinde kaldığı ikinci kadın ise Lou Andreas Salomé'dir (1861–1937). Annesi Alman, babası bir Rus generali olan

*) Rose, oh reiner Widerspruch, Lust Niemandes Schlaf zu sein unter soviet Lidern.

bu ilginç kadına Rilke, Münih'te, sanatçı arkadaşlarının çevresinde rastlar. Onu delice sever. Birlikte yaptıkları Rusya gezisi kişiliğinin oluşumunu etkilemiştir.

Lou yalnız fizik güzelliği ve çekiciliği ile değil, bilgisi, yetenekleri, ruhsal yapısı ile de ozanı büyüler.

Rilke'nin şair özgürlüğüne saygı duymuş, yaşamından çekilmesini bilmiş, ama ozanın bunalımlı zamanlarında yanına koşarak ona yeniden sevgi, zevk, yaşama gücü ve isteği vermeyi başarmıştır.

Ölünceye kadar yakın dostluğunu sürdürmüş olan başka bir kadın da Prensess Marie von Thurn und Taxis'dir. Rilke, yine kendinden bir hayli büyük olan bu soylu prensesin yanında ve koruyuculuğunda rahat bir çalışma ortamı bulur. Ünlü «Duino Elegileri»ni, Prensessin Adriyatik kıyısında, Trieste yakınlarındaki şatosunda yazmaya başlar.

Yalnız Prensess Marie von Thurn und Taxis değil, Alman, Macar, İtalyan soylularından pek çok itibarlı kişi, onu malikânelerinde konuk etmekten kıvanç duyar. Gezileri dışındaki bütün zamanını prens ve prenseslerin, dük ve düşeslerin, kont ve konteslerin yanında, onların korumacılığında geçirir. Yakın dostları: Fransız, Alman, İsveçli, Danimarkalı, Rus, Çekoslovak her ulustan yazar, sanatçı ve ozanlardır. Dostları arasında, uluslara göre ayırım yapmadığı gibi, gittiği her yerde de kendini evinde hissediyordu. Uluslararası, uluslarüstü yakınlıkları

ile Rilke 'de –Stefan Zweig gibi– Prag'da doğmuş, gerçek bir «Avrupalı» idi. Bir büyük Avrupalı, bir büyük İnsan, bir Dünya vatandaşı.

Mektup çevirisini severim. Ama itiraf etmeliyim ki, en zorlanarak yaptığım çeviri bu mektuplar oldu. Sözcüklerin ötesinde, düşün ve düş yüklü, kapsamı geniş –sonsuz dek geniş– tümceler üzerinde titizlikle çalıştım. Yine de, kimi yerde kusur etmişsem, Rilke'den uzaklaşmışsam, sayın okuyucuların bağışlamasını dilerim.

Değerli okuyucuları «Rilke–Mektupları» ile başbaşa bırakırken sözlerimi, ozanın, bir zaman Hölderlin için yazdığı şu satırlarla bitirmek isterim:

«Nasıl olur bu?» diyor Rilke. «Bunca güzellik, ölçülerde geçişlerde* bu olağanüstünlük... Her şey, ama her şey, SONSUZLUK, böylesine duyulmuş ve dile gelmiş olsun, beri yanda insanlar, bunlara gereksinim duymadan yaşamlarını sürdürögitsinler... bu nasıl olur?»

Ah, kendilerini boşa, olmayan insanlara harcayan bu şairler.»

Melahat Togar

(*) Bruchfläche: şiirde, Hölderlin'in kendine özgü, bir dizeden –bir-den– ötekine atlayışı, «kopuk aralıklar».

CİDDİ SAAT

Şimdi dünyada nerede biri ağlıyorsa
İşte öyle – ağlıyorsa dünyada
Bana ağlıyor.

Şimdi gecede nerede biri gülüyorsa
İşte öyle – gülüyorsa gecede
Bana gülüyor.

Şimdi dünyada nerede biri yürüyorsa
İşte öyle – yürüyorsa dünyada
Bana gidiyor.

Şimdi dünyada nerede biri ölüyorsa
İşte – öyle ölüyorsa dünyada
bana bakıyor.

Türkçesi: Behçet Necatigil

AŞK ŞARKISI

N’etsem de kalbimi tutsam, seninkine
Ulaşmasa? Senden koparıp onu
Başka yücelere yöneltmek elde mi ki?
Gizlemek, gözlerden uzak, karanlık ve sessiz
yerlere ki, ah,
Senin derin kalp atışlarınla
Birlikte atmasa o da –
Ama her şey, karşımıza çıkan her şey
Bir yay gibi ikimize birden değiyor,
İki ayrı telden tek bir ses çıkarmak için.
Hangi sazın telleriyiz biz?
Hangi sanatçının elleridir üzerimizde
dolaşan?
Bu tatlı şarkıyı çalan?

Türkçesi: Melahat Togar

RİLKE'YE VEDA

(20 Şubat 1927 tarihinde Münih Devlet
Tiyatrosunda yapılan bir konuşma)

Bir müzikle geldi Rilke; müziği, gidişinden sonra da kalacak. Ve o müziğin arasında sözler, ürkek ürkek alınlarını uzatacaklar. Benim sözlerim. Şu anda, sözlerimle, onun henüz üzerinde çiçekler bitmemiş mezarına eğilmekteyim. Müzikten söz ediyorum, çünkü bugün matemini tuttuğumuzdan, Rainer Maria Rilke'den ayrılışımızı, belki yalnızca ezgilerle ifade edebiliriz. Çünkü aramızda yalnızca onun söyledikleri, ezgilerden farksızdı. Söz, yalnızca onun dudakları arasından çıktığında, alışılmış tınısından sıyrılmış olurdu—sözcükleri, dilin dar kalıplarından uçarcasına rahatlıkla, her sırrın parıltılarla gözler önüne serildiği evrenlere yükselirdi. Onun yaratıcı sözleri, üzerinde yaşadığımız dünyanın bütün gerçeklerini ve görünümelerini kendine göre biçimlemesini bilirdi. Yaşamın bütün olayları, onun dizelerini binbir şarkılı aynalarından yansırdı—hatta ölüm bile,

* Bu yazı, Süha Ergan'ın çevirdiği; «DUİNO AĞITLARI» adlı kitabına (Duino Ağıtları, B.F.S. Yayınları 1987) Ahmet Cemal'in hazırladığı Önsöz'den sonra eklenen, Stefan Zweig'in «Konuşma»sıdır. (Yıl 1927)

gerçeklerin en büyüğü olarak onun dizelerinin arasında doğabilir, yüceliklere erişebilirdi.

Bizlerde ise yalnızca yakınmak kalıyor şimdi. Her tanrısal varlık gibi, o da ender görülenlerdendi. Onun kişiliğinde biz, ender olanın hazlarını yaşadık. O, her şeyiyle bir şairdi. Hem ruhundan fışkıran ürünlerle, hem de temizliğini, aklını sonuna dek koruduğu, edebiyata adadığı soylu yaşamıyla. Kısa yaşamının her sözünde ve eyleminde bir şair olarak kaldı. Onun sanatçı olmadığı bir anını bile bilmiyoruz: Söylediği her söz, yazdığı her mektup, ince, narin vücudunun her jesti, dudaklarındaki gülümsemesi, tertemiz yazısı, bunların tümü de onun dizelerini mükemmele ulaştıran yaratıcı yasanın görüntüleriydi. O, bir kristal kadar parlak, dizeleri kadar saydam çıktı yaşamının her dönemecinde karşımıza ve bizler onun misyonu önünde daha baştan saygıların en büyüğü ile eğildik. Çünkü kişiliğindeki ve eserindeki bu güzellik yüzünden onun, Rainer Maria Rilke'nin şahsında, gerçek şairi karşımızda gördük, soluğunu yüzümüzde duyduk. Saygı sana, Rainer Maria Rilke, geçmişin için; binbir zorluklar içersinde sürüklenerek doruklara eriştiğin ve her sanatçıya örnek olması gereken geçmişin için. Saygı Sana, Rainer Maria Rilke, en ender olanı, eseriyle, etiyle ve kemiğiyle sanatçı olanı bizim kuşağımıza gösterdiğin için.

Saygı Sana, Rainer Maria Rilke, Almanca'nın en unutulmaz anıtları olarak kalacak dizelerin ve tüm yapıtların için.

Türkçesi: Ahmet Cemal

GÜZ GÜNÜ

Tanrım: vakit geldi. Çok büyüktü yaz.
Düşsün üstüne gölgen güneş saatlerinin
Ve yelleri sal çimenler üstüne biraz.

Son meyveler de olsun sen buyur ki;
İki güney günü daha bağışla,
Onları yetkinliğe doğru zorla
Ve izle son tadı ağır üzümünün.

Ev kurmaz evsiz olan bundan böyle.
Yalnız olan yalnız kalır uzun zaman;
Uyanır, okur, uzun mektuplar yazar bazen;
Ve ağaçlı yollarda tedirgin, öyle
Gezinir, yapraklar uçarken savrularaktan.

Türkçesi: Turan Oflazoğlu

PANTER

Bakışı, gözlemekten öylesine yorgun ki
Parmaklıkları, bir şey tutmaz olmuş artık,
Binlerce parmaklık durur önünde sanki,
Dünya yok ötede yalnız binlerce parmaklık.

Yumuşak gidişi kaygan güçlü adımlarının
En küçük değirmiler boyunca hep dönen,
Kudret oyunu sanki çevresinde bir ortanın
Ki yaman bir istem uyuşmuş orda hepten.

Yalnız, aralanır gözperdesi zaman zaman
Sessizce–Derken bir görüntü girer de,
Geçerek gergin sessizliği arasından
Kasların, kalır yürekte, diner de.

Türkçesi: Turan Oflazoğlu

BİR ANI

Ernst Norlind ^{*} 'in «Borgeby'dan Anılar»
adlı kitabından alıntılar:

«...Bir gün sonra, Rilke'nin Kopenhag'da bulunduğu ve bir araba vapuruyla Malmö'ye geçeceğini öğrendim. Malmö'de onu karşılamaya gittim. Zayıf, çelimsiz, ortaboylu bir adam gemiden çıktı, eliyle bana işaret ediyordu. Biraz ezik, sessiz, çekingen bir hali vardı. /.../ Ucuz espriler onu güldürmüyordu. Aslında az gülümsüyordu, ancak alaydan, şakadan hoşlanmadığı söylenemezdi. Konuşmalarında her zaman ince bir alay seziliyordu.

Kendisi için seçtiğimiz odayı, duyarlı ruhuna uygun bulmamış olacaktı ki, bir başka odaya geçmek istedi. Dileğini yerine getirdik. Bu odada, pencere önünde büyük bir masa vardı. Ancak oturarak değil de, ayakta yazı yazdığı için ona ayrı bir podyum hazırladık. Böylece ayakta çalışabilmesi sağlandı.

Hazırladığımız belli bir programa göre, günün bir bölümünde kendi çalışmalarını sürdürecektik, geri kalan saatlerde de bizlerle birlikte olacaktı.»

*. Ernst Norlind: 1904 yılında Rilke'nin, önce karısı Clara Rilke ile birlikte sonra da, bir süre, yalnız olarak konuk olduğu şatonun sahibi.

Clara Rilke üzerine:

«...Ömrümde ondan daha güzel bir kadın görmemiştim. Dümdüz bir burnu, anlamlı siyah gözleri vardı. O da Rilke gibi, yaşama sanat açısından bakıyordu. Çünkü, o da bir sanatçı, Rodin'in öğrencisi olmuş bir yaratıcı idi. Kocasını Worpswede'de, Sanatçılar Topluluğunda tanımıştı. Sessiz, çekingen, yapmacıksız bir insandı.»

«Bayan Rilke geri döndü ve ben Rilke ile yalnız kaldım böylece onu yakından tanıma olanağını buldum.

Yüzündeki ağırbaşlı ifade ile, ortaçağ döneminde kalmışa benzer bir tip. Goethe'ye ve klasisizmin uyumlu insanına yabancı. Ancak, kendi kendisi ile acımasızca savaş içinde bir keşiş.

Kimi günleri yemek yemeden geçiriyordu. Bu günlerde sofraya gelmezdi. Odasına kapanır derin düşüncelere dalarlardı.

Kimi zaman da, günboyunca çevrede geziler yapar eve geç saatlerde dönerdi. Bu uzun günlerde, yemek için, yanına yalnız bir parça kuru ekmek alıyordu.

Yürüyüş biçimi bana bir «Prozession» da yürüyor hissini veriyordu: Başı öne eğik, son kerte yavaş adımlarla yürüyordu. Arada bir duruyor, düşüncelere dalıyordu.

Böyle zamanlarda onu rahatsız etmekten kaçınıyorduk.

Uzun bir süre beraber yaşadık. Herkes kendi işine bakıyor, akşamları yemek masası başında toplanıyorduk. Kimi zaman önemli konular üzerinde konuşarak, kimi zamanda susarak yemek yiyorduk.

Türkçesi: Melahat Togar

YALNIZLIK

Yalnızlık bir yağmura benzer,
Yükselir akşamlara denizlerden
Uzak, ıssız ovalardan eser,
Ağar gider göklere, her zaman göklerde
Ve kentin üstüne göklerden düşer.

Erselik saatlerde yağar yere
Yüzlerini sabaha döndürünce sokaklar,
Umduğunu bulamamış, üzgün yaşlı
Ayrılınca birbirinden gövdeler;
Ve insanlar karşılıklı nefretler içinde
Yatarken aynı yatakta yan yana:

Akar, akar yalnızlık ırmaklarca.

Türkçesi: Behçet Necatigil

Gertrud Eysoldt'a¹

Berlin, Temmuz 1905

Sana, Paris günlerinden bir şiir²!.. Onu şimdiye dek ancak bir iki kişi okudu, ola ki bir iki kişinin de elinde kopyası vardır.

Yine de yanında bulunmasını istedim; şimdi anlıyorum ki, onu yazar yazmaz, doğrudan sana vermeliymişim.

Kendimden sözedecek değilim. İçimde bir şeyler duyuyorum: Hafiften birtakım sesler, bir şeyler kımıldıyor gibi, kabaran bir dalga sesi gibi...

Bahçelerim olsun isterdim: Sana çiçekler ve meyveler sunmak için. (Zengin olsaydım), sana sevgili köpeğimi armağan ederdim, hep çevrende olsun, hep senin yüzünü görsün diye. Ama ben yoksul biriyim.

Tanrıya emanet ol.
Rainer

Türkçesi: Melahat Togar

1) Gerturd Eysoldt (1870–1950): Tiyatro oyuncusu. 1897'den 1905'e kadar Berlin'de sonra Münih'te «Deutsches Theater»de çalıştı.

2) Ünlü «Panther» (Pars) adlı şiiri.

Clara Rilke'ye

Kariouan¹, 21 Aralık 1910

Bir gün için buraya, Müslümanların Mekke'den sonra en çok ziyaret ettikleri bu kutsal kente geldim. Düzlüklerin üzerinde, Ulucaminin çevresine, Peygamber'in eshabından Sidi Okba'nın² kurduğu kent, çeşitli yıkılışlardan sonra hep yeniden kalkınmayı başarmış. Geniş boyutlu Ulucaminin koyu renkli sedir ağaçlarından oymalarla süslü kubbelerini, çeşitli kıyı kentlerinden, eski Roma kolonilerinden getirilmiş yüzlerce taş sütun taşıyor; koyu kül rengi bulutlarla kaplı göğün üstünde, kar gibi beyaz kubbeler ve sütunlar göz kamaştırırken, yer yer açılan bulutlar, üç gündür avaz avaz bağırarak yapılan dualar sonunda yağmur getirdi. Bu, yere yapışmış gibi duran, yuvarlak kemerli surlarla kuşatılmış beyaz kent, düşsel bir vizyon gibi önümde uzanıyor. Surların dışında, çepçevre, sayıları hergün biraz daha artan mezarlar uzanmakta.³ kendi kentlerini sarmış gibi yatan sessiz ölüler...

1) Kairouan (Kayravan): Tunus'da Müslümanların kutsal saydığı bir kent. Çok sayıda, güzel camiler kenti süsler. Tekstil ürünleri ve halı dokumacılığıyla ünlüdür.

2) Hazret-i Okba.

Burada, İslâmın sadeliğini ve canlılığını harika bir biçimde hissediyorsun, Peygamber daha dün yaşıyormuş gibi kent hep onun egemenliğinde...

Türkçesi: Melahat Togar

Clara Rilke'ye

Tunus, Tunus Palas Oteli
17 Aralık 1910

...sanırım, mektubuma, Noel selamlarımla beraber, sizin ikiniz için duyduğum tüm iyi dileklerimi de şimdiden, katabilirim. İnsan, burada Souk'ları* gezerken, kimi zaman, Noel'i yaşıyormuş gibi oluyor.

Dükkânların duvarlarında küçük bölmelerden aşağılara, göz alıcı renklerde kumaşlar, kat kat, bol bol sarmakta... Kumaşlardaki altın iplikler, sanki, hemen yarın, size sunulmak için, özellikle kumaşlara dokunmuş, pırıl pırıl ışıyor...

Akşamları, tavandan sallandırdıkları fenerler kırmıldadıkça, ışık tüm bunları Binbir Gece Masallarına dönüştürüyor. İnsan dilek, merak ve istekle dolu, tıpkı Noel'i bekler gibi heyecanlanıyor.

Sabahları da Souk'u gezerken, üstümüzdeki tah-ta kafeslerden sızan ışığın saydam yeşil, sıcak kırmızı, sonsuz mor lekelerle benek benek yerlere vurduğunu görünce, güneşin bu yaratıcılığına şaşmamak elden gelmiyor... Bugün, Gebbah ve Gandourah'la

*) Souk (Arapça): Çarşı, Kuzey Afrika kentlerinin, üstü kafeslerle örtülü pazarları (Kapalı Çarşı).

rın¹ açık arttırmasında bulunduk. Dökülmüş elmasların arasında dolaşır gibi, insan, bu kumaşların arasında dolaşırken, gözümüze ilişen bir kumaşta morlardan geçerek aydınlık yeşile dalıyorsunuz ya da önünüze serilmiş bir sarıdan, nasıl oluyor bilinmez, birden onun parlak aydınlığı içinde sanki göklere uzanıyorsunuz. Souk'un güzel kokulara ayrılan bölümünde bir dost bile edindik: Onun elini bir kez sıkmanız mı bütün gün onu duyuyorsunuz, gece bile o kokuyla uyanıp, parmaklarınızın nesneden sıyrılıp havaya karıştığını hissederek gibi oluyorsunuz. Ondan gülsuyu değil de, sardunya esansı istemiştik. (Zira genelde, gülsuyunu sardunya esansı diye satıyorlar). Gülyağı istemediğimi vurgulamam hoşuna gitmiş olacak ki, bana işin içyüzünü anlattı ve böylece aramızda arkadaşlık kurmuş olduk.

...Noel'de, pek yorgun olmazsak, eskiden camı olan bir kilisede, gece âyinine² gitmeyi düşünüyoruz.

Senin ve benim küçük kızımız Ruth'a Noel'in sevinç ve hayırlar getirmesini dilerim.

İkinizin de bayramınız kutlu olsun...

Türkçesi: Melahat Togar

1) Gebbah ve Gandourah: Gebbah: Goblen benzeri işlemeli kumaş. Gandourah: Kaftan ya da cübbe yapmaya elverişli değerli kumaş.

2) Mitternachtsmesse: Gece âyini: Âyin dinsel tören.

Helen von Nostitz'e

Paris, 77, rue de Varrenne

11 Mayıs 1911

Saygıdeğer Hanımefendi,

Haftalardır kendimi, büyük bir çukurun önünde durup da, öbür yana atlamaya cesaret edemeyen biri gibi hissediyorum: Bu mektupla aşmak istediğim zaman boşluğu öylesine derin ki, bunu ancak, karşıdan uzatacağınız yardım elini tutarak aşabiliyim. Bunun aksi, benim için bir felaket olur.

Geçen hafta yazmaya oturmuştum; ama olmadı, yazamadım, o ara Kahire'deydim: Yazmamak suçumu hafifletecek delilleri lütfedip dinlemeniz, belki bağışlamanızı kolaylaştıracaktır.

Beş aydan çok bir süre Cezayir, Tunus ve en sonra Mısır'ı dolaştık. Çokları, böylesi gezileri mektup yazmaya elverişli bulabilirler. Ama benim için bu, öyle olmadı. Mektup ilişkilerim tümüyle koptu.

Bulunduğum kıta ile eskisi, büyük bir uyumsuzluk içinde birbirinden kopmuş gibiydiler. Oysa ilişki kurmak ve onu sürdürmek isteği, zaman zaman, dayanılmaz bir özlem olarak beni âdeta korkutuyordu.

Şunu da eklemeliyim ki, bu geziye aslında bir bunalım içinde çıkmıştım. Tam bu sırada, geziye çıkan tanışlarım arasına katılırken tatsız ve karanlık

bir zaman sürecini ardımda bırakmak, ruhumda kendi kendime yaratamadığım değişikliği, dış etkenlerle yaratmak hevesine kapılmıştım.

Daha o zamandan, size mektup borçluydum. Ama, bu Kuzey Afrika gezisine katılmaya kesin karar vermeden önce Almanya'ya geçmeyi, ilk durak olarak da Auerbach'a uğramayı aklımdan geçiriyordum.

Sonradan tüm işler büyük bir hızla, bambaşka biçimde gelişti.

Türkçesi: Melahat Togar

Prenses Marie von Thurn und Taxis Hohenlohe'den
Rilke'ye

9 Mart 1913

...

«O Doktor Serafico»*, size imreniyorum. Bana öyle geliyor ki, Tanrının yarattığı şu geniş dünyada siz, en mutlu kişisiniz. (Şimdi bana kızılıyorsunuz, biliyorum, «conrispetto parlando» ama bu böyle) Şu sizin meraklı gözleriniz var ya, hani her şeye merakla bakan ve değişik gören gözleriniz, ah, onları bir kez de kendinize çevirip, kendinizi görebilseniz! Bırakın da size ben bir bakayım: Siz büyük bir ozansınız ve bunu da pek güzel biliyorsunuz. Bir sevdalı kişisiniz. (Şimdi hayır filan demeyin!) Evet, sevdalı bir kişisiniz. Ve bu her zaman sevdalı olan bir kişi; (kim, nasıl, ne-önemli değil!) Paris'te küçük bir çalışma yeriniz var, -aylardan mart ayı- o güzelim, harikalar yaratan ilkyaz kapımızı vurmakta, gel! deyin doktor Serafico.

*) Prenses'in Rilke'ye taktığı ad. Rilke prensese yazdığı mektupların çoğunu D.S. diye imzalıyordu.

Serafico: (Seraphin) melekler hiyerarşisinde en yüce mertebeye erişmiş olan melek.

Bakın, ben bir kadını. Benim yaşımda bir kadın aynaya bakmaya görsün, aklına hemen saçlarını tel tel yolmak ve eline geçirdiği ipi boynuna geçirip kendini asmak gelir. Yaşamımda çok dert çektim, çok acı duydum. Bana çok benzeyen –sanırım yalnız fizik olarak değil– Maridi'nin yüzüne baktığım zaman (aman, onu Tanrı korusun!) her yanımda buz kesiliyor.

Böyleyken, yine de çiçek açmış bir meyve ağacı, altın gibi parıldayan bir akşam güneşi beni zevkten çılgına döndürüyor!

Ama, kimbilir, siz böyle desperat (mutsuz–umutsuz) olmasaydınız, böyle harika şeyler yazamazdınız. Madem öyle, ne yapalım, mutsuz olun, daha mutsuz, olabildiğinizce mutsuz!

Türkçesi: Melahat Togar

Genç Bir Kız Arkadaşa¹

(geçici olarak) Val-Mont par Glion (Vaud),
17 Mart 1926

Sevgili Genç Dostum,

Çok üzülererek yazıyorum ki, az öncesinin tarihini taşıyan mektubunuza, bu kadar geç yanıt vermemin suçu bende değildir: Paris'i, sürekli olarak oturduğum Canton du Valais'deki evimi (Chateau de Muzots/Sierre)i, ve daha bilmem nereleri dolaştıktan sonra, onu ancak, dün, buraya geldiğimde elime aldım.

Ve şimdi... ne yapabilirim ki?

Mektup yazmanın bana artık güç geldiği günleri yaşıyorum. Masanın üstü, yanıt bekleyen mektuplarla dolu.

Pek mültefit² biçimde sözünü ettiğiniz «gereksinme»nize karşı, sayfalar dolusu yanıt versem, yine azdır. Keşke, karşı karşıya oturup konuşabilseydik! Bu, kuşkusuz çok daha iyi olurdu: İnsanların doğrudan birbiriyle konuşmasında, konuşmacılar hiç söz sarfetmeseler, sussalar bile, yine de iletişimin, anlaşımın gücü sezilir; yazı ile öyle mi ya?

1) An eine junge Freundin.

2) Mültefit: Gönül alıcı, tatlı sözler katarak «iltifat eden», kompliman'lar yapan kişi.

...Nereden başlamalıyım?

Yazılarıma harcadığınız bunca dikkatli, bunca duyarlı emeklere karşın, yaşamımı etkilemiş olayları belirlemem hoşunuza gidecektir diye düşünüyorum... Bunların hangilerinden söze başlayım?

Ta çocukluğa kadar geri dönerek, bu dönemden mi, yoksa kimi geziler ya da tanışmalardan ya da şu veya şu kentte yaşamış olmamdan mı söze girişmeliyim?

Çevremi beni her zaman çok etkilemiş olduğunu görmüşsünüzdür. Kaderimde de birçok yabancı memlekete gitmek ve bu memleketlerden, yalnızca bir turist gibi geçmek değil de, oralarda bir süre oturmak varmış. Hep yeni baştan, çeşitli memleketlere gittim, bu ülkelerin çağdaş problemlerini ülke halkları ile birlikte yaşadım, geçmişlerini öğrendim... İtalya'yı sekiz yaşımdan beri tanır ve severdim, tüm çarpıcı ve değişik biçimleri ve bunların bolluğuyla İtalya bir bakıma, devingen yaşamımın çıkış noktasını oluşturur, diyebilirim. Ama gelişmemde en önemli etken Rusya olmuştur: 1899 ve 1900 yıllarında uçsuz bucaksız bir dünyaya ayak basmıştım sanki... Hiçbir yerle kıyaslanamayacak, ölçüsüz boyutlarıyla alabildiğine geniş bir dünya ve bu geniş dünyada her yerde ve her işte hissedilen insan sevgisi ve kardeş yakınlığı... (Anne ve babanın tek evladı olarak o zamana kadar hiç tatmadığım bir duygu...)

Bunu kitaplarımda, özellikle «Saatler Kitabı»nda sezmiş olmalısınız!

Rusya, duygularımın ve algılarımın anatemeli ol-
duysa, 1902'den sonra da Paris, o eşsiz Paris yaratı-
cılığımın dayanak noktasını oluşturdu. Rodin'in
büyük etkisiyle, şairce bir yüzeyselliği (heyecanlı ve
devingen olmakla beraber gelişmemiş bir duygusal-
lıktan ileri gelen) oldu bitticiliği bir yana itip, bir res-
sam ya da bir yontucu (heykeltraş) gibi doğa'ya bak-
mayı, onu olabildiğince anlamayı ve örnek alarak
çalışmayı öğrendim. Bu disiplinli ve iyi eğitim döne-
minin ilk ürünü Paris Bitki Bahçesi'nden¹ esinlene-
rek yazdığım «Der Panther»² adlı şiiirdir.

1902'den sonra Paris'e yerleştim; Pariste
yaşamam, çeşitli gezilerime engel olmadı: İtalya, İs-
kandinavya'da (Danimarka ve İsveç) aylarca kaldım;
Cezayir, Tunus, Mısır'dan sonra Fransız vilayetlerini
dolaştım ve sonunda, bunların en önemlisi, Ru-
sya ve –doyulmaz– Paris'i tanıdım; 1912 kışını To-
ledo'da geçirdikten sonra tüm İspanya'yı dolaş-
tım.

Bunca çeşitli etkenlerden, ruhuma yakın bulup
özümsediklerimi son kitaplarım «Orpheus'a Sone-
ler» ve daha ağır şiiirlerimi kapsayan «Ezgiler»de³
(Elegien) bulacaksınız. (Bu ikincileri, 1912'de yaz-
maya başlamıştım. Savaş yüzünden uzun süre ta-
mamlanamamıştı).

1) Jardin des Plantes, Paris.

2) Panther (Pars): Rilke'nin ünlü şiiiri.

3) Duineser Elegien: Duino Ezgileri.

İşte size kısaca verdiğim ipuçları. Bunları az, çok az bulursanız, bana yeniden daha belirli sorular yöneltebilirsiniz. (Zamanım yettiğinde) sorularınızı yanıtlamaktan zevk alacağım.

Bugünlük, gösterdiğiniz ilgi ve sabırlar için teşekkürlerle.

Türkçesi: Melahat Togar

SEVGİLİNİN ÖLÜMÜ

Ölümü herkes gibi tanıyordu ancak:
o bizleri alır ve sessizliğe atar.
Ama sevdiği ayrılınca, koparılarak
değil, hayır, çözülerek gözlerinden, kayar

gibi bilinmez gölgelere doğru gidince,
gülümseyişinin ay gibi taa ötelerde
yer aldığını delikanlı hissedince–
artık ordaydı kızın tatlı halleri de.

Birden öylesine bildiktiler ki ölümler,
sevilen dolayısıyla sanki her birine
akrabaydı; başkalarının dediklerine

aldırmadı hiç mi hiç; uğurlu kademli yer,
her zaman tatlı ülke, dedi orası için–
Orda arandı ayaklarını sevgilinin.

Türkçesi: Turan Ofazoğlu

İŞÇİLERİZ BİZ

İşçileriz biz: çırak, kalfa, usta, her çalışan;
kurarız seni, ulu katedral, beraber.

Ağırbaşlı bir yolcu gelir bazen
geçer parıltı gibi ruhlarımızdan,
gösterir bize titreyerek yeni bir hüner.

Sallanan iskeleye tırmanırız,
sarkar çekiçler ağır, ellerimizden
ta ki bir saatle öpülür alınlarımız,
parlak bir saat, her şeyi bilen: anlarız,
senden gelir, yel eser gibi denizden.

Derken nice bin çekiçten bir gürültü a ar,
öter vuruş üstüne vuruş da lardan bütün.
Salarız seni, ancak kararınca gün:
ve belirli çevre çizgilerin do ar.

Tanrı, büyüksün.

Türkçesi: Turan Oflazo lu

«MALTE LAURIDS BRIGGE’NİN NOTLARI»NDAN SEÇMELER*

Şimdi ıssız kalan yurdumu düşündükçe, öyle sanıyorum ki, eskiden böyle değildi bu. Eskiden insan biliyordu (yahut belki de seziyordu) ki, meyvanın çekirdeğini taşıması gibi, ölümü kendi içinde taşımaktadır. Çocukların içinde küçük, yetişkinlerin içinde büyük bir ölüm vardı. Kadınlar, ölümü kucaklarında, erkeklerse göğüslerinde taşırlardı. O vardı işte ve ölüm, onların her birine garip bir ağır başlılık, sakın bir gurur verirdi.

Dedem ihtiyar Kammerherr Brigge’nin, kendi içinde bir ölüm taşıdığı görülüyordu. Bu öyle bir ölümdü ki iki ay sürdü, o kadar sesliydi ki, ta ön binalardan duyuldu.

Uzun, eski konak, bu ölüme ufacık geliyor, sanki ek yapılar gerekiyor, çünkü Kammerherr’in gövdesi büyüdükçe büyüyordu ve biteviye odanın birinden öbürüne taşınınsın istiyor ve henüz akşam olmadan, içinde yattığı odalar bir bir bitip de yatmadığı başka oda kalmayınca korkunç bir öfkeye kapılıyordu. O vakit, daima etrafında bulunan uşaklar, oda hizmet-

* Rilke: Malte Laurids Brigge’nin Notları. Çevirenler: Dr. Tietze, B. Necatigil. Milli Eğitim Bakanlığı, Alman Klasikleri 61, İstanbul 1948, Milli Eğitim Basımevi.

çileri ve köpeklerden ibaret bir kafilâ ile merdivenleri çıkıyor, annesinin öldüğü odaya, merhûme 23 yıl önce nasıl bırakmışsa öyle korunan ve başka vakit kimsenin ayak basmasına izin verilmeyen odaya, önce konak kâhyasını sokuyor, arkasından kendi giriyordu. O anda bütün o gürültülü kafilâ odaya doluyordu. Perdeler açılıyor, bir yaz ikindisinin gür ışıkları, odanın çekingen, korkak bütün eşyasını dolaşılıyor, örtüleri sıyrılan aynalarda acemice dönüyordu. Ve odaya dolanlar da aynı şeyi yapıyorlardı. Orada, görme anlama merakıyla, ellerinin nereye gittiğini bilmeyen hizmetçi kızlar, sağa sola aptal aptal bakınan genç uşaklar, nihayet işte şimdi, hamdolsun içine girdikleri kapalı oda hakkında anlatılan bütün şeyleri hatırlamaya çalışan yaşlı hizmetkârlar toplanıyordu.

Sanırım, bir parça çalışmaya başlamalıyım, madem görmeyi öğreniyorum. Yirmi sekizindeyim ve meydana konmuş hiç bir şey yok. Tekrarlayalım: Carpaccio üzerine bir etüt yazdım, berbattır; bir dram kaleme aldım, «Evlilik» adını taşır ve şüpheli yollardan yanlış bir şeyi ispata çalışır ve mısralar yazdım.

Ah, gençken yazılan mısraların kıymeti zaten nedir ki. Beklemeliydi ve bütün bir ömür boyu, mümkünse uzun bir ömür boyunca anlam ve lezzet toplanmalıydı ve sonra, tamamen sonunda belki iyi on mısra yazılabilirdi. Çünkü *mısralar sanıldığı gibi*,

duyguların değil (duygu erkenden vardır birçok kişide), *yaşamış olmanın verimidir*. Bir mısra yazabilmek için insan, birçok şehirler görmeli, insanları, nesneleri görmeli, hayvanları tanımalı, kuşların nasıl uçtuğunu hissetmeli, küçük çiçeklerin sabahları açarken nasıl titreştiğini bilmeli. İnsan, bilinmeyen yerlerdeki yolları, beklenmedik tesadüfleri ve uzun zamandır yaklaşmakta olduğunu sezdiği ayrılıkları düşünebilmeli, hâlâ anlaşılmamış çocukluk günlerini; sevindirici bir şey söyledikleri vakit (fakat bir başkası için büyük bir sevinçti bu) anlamayıp kırdığımız ana babaları; o kadar çok, derin ve ağır değişmelerle garip tuhaf başlayan çocukluk hastalıklarını; sessiz ve kapanık odalarda geçen günleri; deniz kıyısındaki sabahları; denizi; denizleri; yukarılarda çağıldayan, yıldızlarla uçuşan yolculuk gecelerini düşünebilmeli; –bütün bunları düşünebilmek yetmez. Anılar da olmalı; birbirine benzemeyen birçok sevda gecelerinden, doğuran kadınların çığlıklarından, içlerine kapanık hafif beyaz uyuyan lohusalardan gelme anılarımız da olmalı. Hem sonra ölenlerin yanında bulunmalı; açık penceresinden içeri kesik kesik gürültüler dolan odalarda, ölülerin baş ucunda oturmuş olmalı. Bu da yetmez, anılar da yetmez. Çoksa onlar, onları untabilmeli, sonra da dönüp gelmelerini beklemekten yana büyük sabır göstermeli. Çünkü anılarla da bitmez. Onlar ancak içimizde kan, bizde bakış davranış oldukları, isimsizleştikleri, artık bizden ayırt edilemedikleri zaman,

işte ancak o vakit, çok seyrek bir saatte, bir mısranın ilk kelimesi, anıların arasından, anılardan çıkıverir.

Gülünç şey. Ufacık odamda işte oturuyorum, ben yirmi sekizinde Brigge ve hakkımda kimsenin bir şey bildiği yok. İşte oturuyorum ve bir biçim. Ve buna rağmen bu hiç, düşünmeye başlıyor, beşinci katta, boz renkli bir Paris ikindisinde şunları düşünüyor:

Düşünüyor, mümkün müdür, henüz hiçbir Gerçek ve Önemli, görülmemiş, bilinmemiş, söylenmemiş olsun? Mümkün müdür, görmek, düşünmek ve yazmakla binlerce yıl geçmiş bulunsun ve binlerce yıl, tereyağlı bir dilim ekmekle bir elma yenen bir okul teneffüsü gibi kaybedilmiş olsun?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür, icatlara, ilerlemelere rağmen, kültüre, dine, felsefeye rağmen hayatın yüzeyinde kalınsın? Mümkün müdür, bilinmesi yine de bir kazanç olan bu yüzey bile; yaz tatillerinde salon mobilyaları gibi, aklın alamayacağı kadar yavan bir kılıfla kaplansın?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür, bütün dünya tarihi yanlış anlaşılmış olsun? Mümkün müdür, ölen yabancidan bahsedecek yerde, etrafına üşüşen kalabalığı anlatır gibi, daima yığınların lafı edildiği için, geçmiş yanlış olsun?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür, insanlar, doğmadan önce geçen şeyleri tekrar yaşamak zorunda olduklarını san-sınlar? Mümkün müdür, her birine, kendinden ön-ceki insanlardan geldiğini hatırlatmak gereksin ve herkes bunu bilsin de başka türlü söyleyenlerin de-diklerine kanmasın?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür, bütün bu insanlar, asla var ol-mamış bir geçmişi tamamen bilsinler? Mümkün mü-dür, bütün hakikatler, onlar için bir şey olmasın? Mümkün müdür, hayatları, boş odalardaki saat gibi her şeyden kesilmiş, geçsin?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür, yaşayan kızlar bilinmesin? Mümkün müdür, «kadınlar» densin, «çocuklar» den-sin ve bu kelimelerin çoktandır çoğulları yoktur, sayısız tekilleri vardır, farkına varılmasın (tekmil okumuşluğa rağmen farkına varılmasın)?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür, «Tanrı» diyen ve Tanrının or-tak bir şey olduğunu sanan insanlar bulunsun? Okul çağında iki çocuk düşünelim: Biri bir çakı satın alsın, arkadaşı da aynı günde, bu çakıya tıpatıp benzeyen bir başka çakı satın alsın. Aradan bir hafta geçsin, iki öğrenci, çakılarını birbirlerine gösterversinler; şimdi ancak pek uzak bir benzerlik vardır çakılar arasın-da, -başka başka ellerde çakılar ne kadar değişmiştir. (Çocuklardan birinin annesi şöyle der hatta: Sizin elinizde zaten ne sağlam kalır ki...) Evet, evet: İnsanın bir Tanrı'sı olsun da kullanmasın, mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

Bütün bunlar, mümkün olduğu, hiç değilse bir imkân zerresi taşıdıkları takdirde, ne pahasına olursa olsun, bir şey yapmalı. Herhangi birisi, yani insanı tedirgin eden bu şeyleri ilk defa düşünen birisi, ihmal edilmiş işleri telafiye başlamalıdır; hatta rasgele birisi olsun, bu işin tam ehli olmasın: Bu işi yapacak başka kimse yok ki. Bu genç, âciz yabancı, Brigge, beşinci katta oturup yazacaktır; gece gündüz: Evet, yazmalıdır; bunun sonu bu olacak.

Odamda lamba başında oturuyorum; biraz soğuk, soba yakma cesaretim yok çünkü ya tüter de dışarı çıkmam gerekirse? Oturuyor ve düşünüyorum: Fakir olmasam bir oda tutarım; mobilyası bunun kadar çok kullanılmamış, mobilyasına eski kiracıları bu kadar sinmemiş bir oda. Başımı şu koltuğa dayamak, başlangıçta bana öyle zor gelmişti ki; yeşil kılıfında, bütün başlara uygun görünen yağlı, siyahımsı bir oyuk var. Uzun zaman saçlarımın altına bir mendil koymak tedbirlerine başvurdum, ama usandım artık, böyle de olabileceği ve ufak çukurun ölçüye göre sanki, başım için yapılmış olduğu sonucuna vardım. Ama fakir olmasam her şeyden önce iyi bir soba alır, dumanı soluk tıkayan, insanı serseme çeviren bu Allahın belâsı têtes de moineaux yerine halis, özlü dağ odunu yakardım. Ve kaba gürültüler yapmadan ortalığı düzelter ve ateşi istediğim gibi

yakan bir kimsem olmalıydı; çünkü sık sık, soba önünde çeyrek saat diz çöküp de, alnım karşımdaki ısıdan gerilmiş, sıcaklık açık gözlerime işlemiş, sobayı dürtükledikçe, gün boyunca gerekli kuvvetin hepsini tüketiyorum, ve bu halde aralarına karıştım mı, beni istedikleri gibi oynatmak, insanlar için kolay tabii. Bazen fazla kalâbalıkta arabaya biner giderdim, her gün bir Duval'de yemek yedim... Ve sütçülerde sürünmezdim artık...

Yazmayı¹ deniyorum, sana; kesin bir ayrılıktan sonra her şey biterse de, buna rağmen deniyorum, öyle sanıyorum ki bunu yapmam gerek, çünkü Pantheon'da Azize'yi gördüm, münzevi ve mukaddes kadını, çatıyı ve kapıyı ve etrafına kıt bir ışık serpen lambayı ve ötede uyuyan şehri, ayışığında nehri ve uzakları gördüm. Ulu kadın, uyuyan şehri bekliyor. Ağladım. Bütün bunlar hiç beklemediğim bir anda karşıma çıktığı için ağladım. Buna karşı ağladım, nâçardım.

Paris'deydim, duyanlar sevinir, çoğu kıskanır. Haklıdırlar. Büyük bir şehir, büyük ve garip baştan çıkarmalarla dolu. Bana gelince, bir bakıma bu ayartışlara kapıldığımı itiraf etmeliyim. Sanırım, bunu böyle söylemem gerek. Bu ayartışlara kapıldım ve neticede karakterimde değilse bile dünya görüşümde, besbelli hayatımda bazı değişmeler oldu.

1) Bir mektup taslağı.

Bu etkiler altında bende nesneleri tamamen başka türlü bir kavrayış belirdi; beni öbür insanlardan şimdi eskisinden daha çok ayıran bazı farklar var. Değişmiş bir dünya. Yeni manalarla dolu yeni bir hayat. Her şey pek yeni olduğu için şu anda biraz zorluk çekiyorum. Kendi ilişkilerimde acemiyim henüz.

Acaba denizi görmek mümkün olsa?

Evet, ama düşün, gelebilirsin diye hayal ediyordum. Acaba bana bir doktor bulunup bulunmadığını söyleyebilir misin? Senden bu konuda bilgi almayı unuttum. Hem şimdi artık ihtiyacım da yok.

Baudelaire'in o harikulâde «Une Charogne» şiirini hatırlıyor musun? Onu, şimdi anlamış olabilirim. Son kıta hariç, Baudelaire haklıydı. Böyle bir şeyle karşılaştıktan sonra ne yapabiliirdi? Bu korkunç, görünüşte sadece iğrenç konuda, bütün gerçekler arasında bir yeri olan gerçeği görmek vazifesiydi. Seçme ve reddetme yoktur. Flaubert'in Saint-Julien'l'Hospitalier'yi yazmış olmasını bir tesadüf mü sanıyorsun? Bana öyle geliyor ki en önemli nokta şu: Birisinin gözüne alıp da cüzamlının yanına yatması, onu sevda gecelerindeki kalp sıcaklığıyla ısıtması, ancak iyi bir sonuç verir.

Sanma ki ben burada hayal kırgınlıklarından acı çekiyorum, tersine. Bütün beklediklerimi, kötü bile olsa gerçek için kolayca feda edişime bazen şaşıyorum.

Allahım, bunun birazını paylaşmak kabil olsaydı. Ama o zaman kalır mıydı, kalır mıydı? Hayır, bu sadece yalnızlık pahasıdır.

Ama yalnız olunca da korkuyordum. Ölüm korkusuyla oturmuş, ölümler oturamadıkları için, hiç olmazsa oturmak yaşamaya ait bir şey, fikrine sarıldığım geceler geçirdim; ne diye gizlemeli! Durumum kötüleşince, sorguya çekilmekten ve belalı işlerime karıştırılmaktan korkuyorlarmış gibi, beni hemen yüzüstü bırakan şu rasgele odalardan birinde oluyordu bunlar. Oturuyordum ve görünüşüm öyle korkunçtu ki herhalde, hiçbir şey benden yana çıkmayı göze alamıyordu. Yakmakla daha demin kendisine bir yardımda bulunduğum lamba bile oralı olmuyordu. Sanki bomboş bir odada yanıyormuş gibi, kös kös yanıyordu. Bu durumda son ümidim, pencerede kalıyordu. Orada, dışarda, şimdi bile, ölümün bu ani yoksulluğunda bile bana ait bir şey bulunur kuruntusuna kapılıyordum. Ama pencereye bakar bakmaz, pencerenin duvar gibi örülmüş olmasını istiyordum. Çünkü anlıyordum ki dışarsı, hep aynı duygusuzlukla açılmakta ve dışarda da benim yalnızlığımdan başka bir şey bulunmamaktadır. Yüklediğim ve büyüklüğü ile kalbim arasında artık hiçbir orantı bulunmayan yalnızlık. Bir zamanlar ayrıldığım insanlar aklıma geliyordu ve insanlardan nasıl olup da uzaklaşabileceğini kavrayamıyordum.

Ey Tanrım, Tanrım, önümde böyle geceler varsa daha, bari, ara sıra eriştiğim düşüncelerden birine izin ver. İstedğim şey, öyle saçma bir şey değil; çünkü bu düşüncelerin, zaten korkumdan, korkumun bu kadar büyük oluşundan doğduğunu biliyorum. Çocukken beni tokatlar ve sen korkaksın, derlerdi. Fena korktuğum için böyle oluyordu. Ama o gün bugün, etken kuvvet arttıkça büyüyen gerçek korkuyla korkmayı öğrendim. Korkumuz dışında, bu kuvvet hakkında bir fikrimiz yoktur. Çünkü o, kavranması öyle zor, öyle bizim aleyhimizdedir ki, beynimizin, bunları düşünmeye zorlanan yerleri dağılır. Ama bununla beraber bir süreden beri sanıyorum ki, henüz bize büyük gelen, kendi kuvvetimizdir, bütün kuvvetimizdir. Onu tanımıyoruz, bu doğru, ama hakkında en az bilgimiz olan şey, asıl bize özgü olan şey değil midir? Bazen ahret ve ölüm, nasıl meydana geldi diye düşünürüm; daha önce yapılacak pek çok başka şey olduğu ve biz meşgul kimseler elinde emniyette bulunamayacağı için, en kıymetli şeyimizi bir kenara itmek yüzünden olmuştur bu. Üzerinden zamanlar geçmiş ve daha önemsiz şeylere alışmışızdır. Artık kendi malımızı tanımıyor ve aşırı büyüklüğü karşısında korkuyoruz. Olamaz mı?

Hem bir ölüm ânının tasvirini, cüzdanımızın derinlerinde, yıllar boyunca taşımak ne demektir, şimdi iyi anlıyorum. Olağanüstü cinsinden birini aramaya hacet yok; bütün ölüm dakikalarında âdeta müstesna bir şey var.

Mesela, Felix Arvers'in nasıl öldüğünü kopya eden biri düşünülemez mi? Hastanedeydi. Sakin sessiz, kendi halinde ölüyordu ve rahibe, belki de Felix Arvers'in, olduğundan daha ilerde bulunduğunu sanıyordu. Yüksek sesle, falan filan şeyler, şurda şurda gibilerden bir direktif verdi. Oldukça cahil bir rahibeydi bu; o anda kullanmak zorunda kaldığı koridor kelimesini yazılı bir halde görmemişti ömründe; bu yüzden doğrusu öyle sanarak «kolidor» dedi. Arvers, o anda ölümü bir yana itti. İlkönce bu meseleyi aydınlatmayı gerekli bulmuştu. Şuuruna tamamen hâkim, rahibeye, kelimenin «koridor» olduğunu açıkladı. Sonra öldü. Bir şairdi ve yarımından, yaklaşıktan nefret ederdi; yahut hakikat için çırpınırdı sade; yahut dünyanın bu kadar ihmal içinde gidişini, beraberine son izlenim olarak almak, onu rahatsız ediyordu. Burası kestirilemez artık. Yalnız bu bir ukalalık sanılmamalıdır. Sonra aynı töhmet; can çekişmelerinin kapalı gerginliğine şaşılacak, şekilde nüfuz eden haber karşısında ölüm döşeğinden fırlayıp, bahçede kendisini henüz asmış olanın ipini kesmeye güçbela yetişen Jean de Dieu için de geçerli olur. O da yalnız hakikat için çırpınıyordu.

Bir yaratık vardır ki gözüne ilişirse tamamen zarsızdır, farkına varmazsın bile, hemen unutursun. Ama herhangi bir şekilde görünmeden kulağına kaçarsa orada gelişir, sanki yumurtasından çıkar;

beyne kadar ilerlediği ve bu organda, tıpkı burundan giren köpek pnömokokları gibi yakıp yıkarak büyüdüğü görülmüştür.

Bu yaratık, komşudur.

İşte böyle tek başıma dolaşalı beri sayısız komşularım oldu; altlı üstlü, sağlı sollu, bazen aynı zamanda dördü birden. Komşularımın hikâyesini yazabilirdim; bu, bir ömürlük bir eser olurdu. Bu, daha çok onların, içimde yarattıkları hastalık belirtilerinin tarihçesi olurdu şüphesiz; zaten varlıklarını belli dokularda yaptıkları tahribatla açığa vurmakta komşular, öbür mikroplar gibidirler.

Saati belirsiz komşularım ve çok intizamlı komşularım vardı. Oturduğum ve birincilerin kanununu bulmaya çalıştım; onların da bir kanunu olduğu görülüyordu çünkü. Ve daima saatinde dönenler, bir akşam eve gelmediler mi, acaba ne oldular diye kuruntuya kapıldım, lambamı söndürmedim, bir genç kadın gibi telâşa düştüm. Nefret halinde komşularım, şiddetli sevdalara kapılmış komşularım vardı; yahut gece yarıları onlarda, bu iki duygunun birinden ötekine geçişler gördüm; tabii artık uykunun lafı mı edilirdi. Böylece hem, uykunun öyle sanıldığı kadar yaygın olmadığını incelemek mümkün oluyordu. Mesela Petersburg'daki iki komşumun, uykuya aldındıkları yoktu pek. Biri ayakta keman çaldı ve ben onun, hayal gibi ağustos gecelerinde keman çalarken, ışıkları kesilmeyen uykusuz evlere baktığına eminim. Sağımdaki öbür komşumun ya-

takta yattığını gerçi biliyordum; benim zamanımda artık hiç ayağa kalkmıyordu. Hatta gözlerini kapamıştı; ama uyuyor denemezdi. Yatıyor ve kendilerinden manzume okumaları istenen çocuklar gibi, Puşkin ve Nekrasov'dan uzun şiirler okuyordu. Solumdaki komşumun müziğine rağmen şiirleriyle kafamda kozalaşan, sağımdaki komşu olmuştu; onu zaman zaman yoklayan üniversiteli, günün birinde kapıyı şaşırmasaydı, bu kozadan ne çıkacaktı Allah bilir. Delikanlı, bana ahababının hikâyesini anlattı ve sonuç, bu hikâye bir bakıma endişeleri yatıştırıyordu. Herhalde, içimdeki şüphe kurtlarının birçoğunu öldüren, dolambaçsız, açık seçik bir hikâyeydi bu.

Türkçesi: Dr. Tietze-B. Necatigil

LİED

Sana söylemedim, geceleri
Geçirdiğimi ağlayarak,
Hâli ile beni –bir beşik gibi–
Yorgun düşüren, sen;
Söylemedin sen de, bana, uykusuz kaldığımı
Benim için:
Bu görkemi böylece,
Hiç ilişmeden
Saklayalım mı içimizde?

Sevişenler arasında bir dolan
Ne çabuk başlıyor bak yalan
Söylenmiş sevgilerde.

Yalnızım sensiz. Ama sen karşımda,
Rüzgârın uğultusunda
Ya da uçup giden bir kokuda hep benimlesin.
Tümünü yitirdim ah, kollarıma aldıklarımın,
yalnız sensin hep yeniden doğan:
Sarmadığım sen olacaksın hep benimle yaşayan.

Türkçesi: Melâhat Togar

DÜŞLER KİTABI*

Yedinci Düş

Genç kızı arıyordum. Onu dar ve uzun bir odada buldum. Sabah yeni oluyordu. Bir koltukta oturmuştu. Yüzünde bellibelirsiz bir gülümseme vardı. Bir adım ötesinde bir koltuk daha duruyordu. Orada koltuğa kaskatı dayanmış genç bir adam oturuyordu. Her ikisi de geceyi böyle geçirmiş gibiydiler.

Genç kız kımıldadı, elini yukarı kaldırarak bana doğru uzattı. Bu el sıcaktı ve dokununca, sanki doğada yaşayan ve kendine bakmak zorunda olan bir küçük hayvan gibi sertleşmiş duygusu veriyordu. Bu arada genç adam da kımıldadı. Uyanmaya çalıştığı belliydi. Yüzü hoş olmayan ve tedirgin bir biçimde gerilmişti. Genç kız birazcık yana dönüp ona baktı. Gencin yüzü çabalamaktan kıpkırmızı olmuştu. Bu yüz ortaya doğru çekiliyor, ara sıra da kasılarak bir gözkapagını kaldırıyordu, ama bu kapagın altında göz yok gibiydi.

Genç kız koyuverdiği kahkahasına karışan berrak,

* Rilke: «Aus dem Traumbuch (1902–1907). Bu üç düşün çevirisi, R. M. Rilke'nin Insel Verlag Leipzig'de yayınlanan «Ausgewählte Werke (Seçme Yapıtlar) adlı Kitabın 2. bandından yapılmıştır. Türkçesi Zahide Gökberk.

sesiyle «Boşuna uğraşma, gözler daha geri dönmemiş, uyanılamaz» diyordu. Bununla ne demek istediğini kızıdan sormak istedim, ama birdenbire aklıma geldi. Elbette. Anımsıyordum: Köyden gelmiş bir Rus işçisi tanımıştım. Moskova'ya geldikten sonra bile, yıldızların, Tanrının ve meleklerin gözleri olduğuna inanıyordu. Ona bunun doğru olmadığı söylenmişti ama tersine inandıracak bir olanak da yoktu; sadece konuşarak inandırmaya çalışılmıştı. Doğruydur da. Çünkü kapalı göz kapaklarının altından çıkıp yükselerek aydınlanan ve güçlenen, insan gözleriydi. İşte bu yüzden, geceleri, herkesin uyumakta olduğu kırsal yerlerde tüm gökyüzü yıldızlarla donanmıştır da kentlerde çok az yıldız vardır. Çünkü kentlerde öyle çok tedirginler, ağlayanlar, okuyanlar, gülenler, uyanıklar vardır ki onlara engel olurlar.

Şu genç kız, Rusa bunları söylemeliydi, ama o çoktan başka şeyler düşünüyordu. Birisinden, bir genç kızıdan söz ediyordu. Evlenip Meran'a yerleşmiş olan. «Şimdiki adı...» Ve alaycı alaycı bir isim söylüyordu. Ben başımı eğip onaylıyordum. Belkide başımı fazlaca eğmiştim. «Artık sen de bir şeyler biliyorsun» dedi birdenbire. «Sizler hep adları sorar, adlarla uğraşır, ad sanki önemli bir şeymiş gibi davranırsınız.» «Sevgilim» dedim, ciddi ciddi, «insanlar için bunun da bir anlamı var. Güllerin adı Maria Baumann ya da madam Testout, Barones von Camondo ya da Emotion'dur, ama bütün bunların hemen hiç gereği yok. Onlar adlarını bilmezler. Üzer-

lerine küçük birer tahta tabela asılır. Ve bu tabela orada durur kalır. Hepsi bu. Ama insanlar adlarını biliyorlar; bu adların ne olduğuyla ilgileniyorlar, onları özenle ezberliyorlar ve soranlara söylüyorlar. Ve bu adları yaşamları boyunca sanki besliyorlar ve sonunda da o adlara, en küçük ayrıntılarına kadar, karıştırılacak kadar benziyorlar.» *

Ne var ki ben boşuna konuşuyordum. Genç kız dinlemiyordu. Ayğa kalkmış, pencerenin önüne gitmişti. Dışarda gün ağarıyordu. Gülümsedi ve birini çağırdı. Çağırdığı sanırım bir kuştı.

Türkçesi: Zahide Gökberk

Onbirinci Düş

Sonra bir cadde geliyordu. Birlikte yoldan aşağı iniyorduk. Eşit adımlarla, birbirimize çok yakın. Kolumu omuzuma atmıştı.

Cadde genişti, sabah vakti olduğu için bomboştu, birazcık yokuşaşağı bir bulvar; ancak bir çocuğun adımının ufacık ağırlığını giderecek kadar eğilimli. Kız, ayaklarında küçük kanatlar varmış gibi yürüyordu.

«Anımsıyordum»

Bir süre sonra, «Neyi anımsıyordun» diyor sor-du.

«Anımsadığım şu» dedim, yavaş yavaş, genç kızın yüzüne bakmadan; «uzak bir doğu kentinde, bunun gibi geniş, bunun gibi bomboş, bunun gibi aydınlık ama çok, çok dik bir caddeyi anımsıyordum. Küçük bir arabada oturuyordum. Arabanın önündeki at her şeye hazırlıklı görünüyordu. Artık kuşkum kalmamıştı: At gemi aزیا almış, dört nala koşmaya başlamıştı. Arabacı da ona göre davranıyordu. Arkadan bakınca adamın aklı başından gitmiş gibi idi. Dev gibi kocaman sırtı da, öfkeli birinin çözmek istediğı, ama büsbütün birbirine karıştırdığı bir düğüm gibi, paramparça olmuştu.

Küçük araba, yolu, evleri ve her şeyi, arkasında hiçbir şey bırakmadan, beraberinde sürüklemek ister gibi büyük bir hızla koşuyordu. Aşağıda, cadde-

nin sonunda bir ırmak vardı, görkemli, kendine güvenli, ünlü bir ırmak. Pırıl pırıl parlıyordu. Onun ne türlü aydınlık olduğunu görüyordum. Sonra gökyüzünün sabahla ve hareket yüklü rüzgârlarla olduğunu gördüm, ardından da yine her şeyi örten arabacının sırtını. Onun bağırmakta olduğunu sanıyordum, ama arabanın çıkardığı gürültüler içinde sesi yitip gitmiş olmalıydı.

Sonra yine gerçekten çok güzel bir günün geleceğini müjdeleyen gökyüzünü gördüm. Derken yine şöyle bir an at gözüme ilişti. Bizler için olağanüstü kocaman, sanki başka dünyalardan gelmiş bir hayvandı ve ben kesin olarak bu hayvanın bizim dünyamızla bir ilgisi olmadığı kanısına vardım. Sanki vaktim varmış gibi, bir kapının içinde sessizce oynayan bir çocuk gördüm. Bir cadde köşesinde bir meyhane vardı; kapının yanında bir teneke tabela üzerinde bir şişe resmi çizilmişti. Küçük, iğri, şişkin, garip bir şişe; aslında bu biçim bir şişenin var olup olmadığı kuşku götürürdü. Bir yerlerde açılan bir pencere gözlerimi kamaştırmıştı. Ondan sonra saniyenin çok küçük bir bölümü kadar bir zaman diliminde korkunç bir yüz gördüm ve ondan sonra....

Ancak buraya kadar anımsıyordum.»

«Neden anımsadığını biliyorum» dedi genç kız.

«Evet, çünkü gidiyoruz. Çünkü o zaman, içinde bir çok şey gördüğüm o garip, ayrıntılı anda da şimdiki gibi bir ruh hali içinde idim. Sanki aslında hep aynı şeyleri duyuyordum, insanı sürükleyip götüren, aynı duygu dalgaları, eşyalar, düşünceler, parıltı ve devinim...»

«Sizler ne garipsiniz» dedi genç kız, geniş ve aydınlık caddeden yolumuza devam ederken. «Hep düşünürsünüz, düşünmekten başka bir şey yapmazsınız, ama yine de çok fire verirsiniz. Sevincinden, kendisinden hiç korkulmayan bir umacı olduğunu bilmiyordun sen? Bu korkunun içinde sonuna kadar gittin mi, sevince ulaşacağını? Baş harfinin bile bilinmediği bir korku. Kendisine güven duyulan bir korku. –Yoksa korkmuşuydun?»

«Bilmiyorum» dedim, şaşkın şaşkın, «Sana yanıt veremem.»

Türkçesi: Zahide Gökberk

Yirmialtıncı Düş

«Şunu al da bir cam fanusun altına koy» dedi genç kız, yan odaya dönerek. Sonra kapıyı yavaşça çekerek kapadı, içeri girdi.

Her şeyin bir kez daha tıpkı şimdiki gibi olduğu, eski bir duygunun zoruyla «Claire—» dedim: o zaman o yerde «Claire» demek gerekliydi. Ama bu sefer iş öylesine çatallaşmıştı ki; burada, Clair'den başka ne desen olurdu: Kobalt mı demişim, sazan balığı mı, ya da nefes darlığı mı... Hiç önemi yoktu. Ancak Clair demeyecektim. Bu yanlış olurdu, yaralayıcı idi, şu anda CLAIRE demek düpedüz olanaksızdı.

Bunu hemen anladım, o kadar iyi anladım ki, genç kızın bir küçümseme ile benden yüz çevirmesine hiç şaşırmadım. Onun bir yerlerde bir çekmece açtığını duydum. Biraz sonra eline bir iş almış, pencerenin önüne gitmişti. Elişini ışığa tutuyor, geriyor, başını biraz yana eğerek gözden geçiriyordu. Bunları yaparken de «sizin onu neden öpmek istemediğiniz anlaşılır gibi değil» dedi.

Bu çok yersiz bir iğnelemeydi, bense yalnızca alaylı bir yüz hareketiyle yetindin. Genç kız pencerenin geniş kenarına oturdu, elindeki işi bir dizinin üstüne yaydı, yavaş yavaş sağa sola sıvazlayarak dü-

zeltmeye başladı. Bu sıvazlamanın etkisiyle ya da genç kızın yere eğilmiş sarı saçlarını görünce ya da Tanrı bilir hangi nedenle, bunun gerçekten kavranılmaz bir şey olduğunun farkına vardım. Küçük bir anımsamadan kocaman bir «kavranılamaz» üstüme yürüyordu. Gözler görüyordum; bir veremlinin irileşmiş gözlerini; ve bu gözler yalvarıyordu. Yüce Tanrım, bu gözleri benden istiyorlardı ki...

«Ondan artık fazla bir şey kalmamış olmalı» dedi genç kız. İki eli de dizinin üstündeki elişinin üzerinde yanyana duruyordu; arkaya doğru eğilip bana bakarak kendisini şanki olabildiğince onlardan uzaklaştırıyordu. Bana bakıyordu, ama bakışını öylesine genişletmişti ki bu bakışın içinde ben bütün konturları yitirmiştim.

Bir soruyu yanıtlar gibi, telaşlı telaşlı «bir hizmetci kızdı o» dedim. Bu da böylesine bir konuşmanın sanki son anı olmuştu. Ondan sonra neler anlattığımı artık hiç bilmiyorum.

«O sıralarda, içinde daha çok hastaların kaldığı büyük bir otelde idim. (demiş olacağım herhalde), orada ancak bir hafta kalmıştım. Kız benim işlerimi görüyordu. Bana çok iyi hizmet ettiğinin farkında idim; daha üçüncü günde her şeyi öğrenmişti; küçük alışkanlıklarımın hepsini biliyordu; onlara gereğinden fazla ilgi gösteriyordu. Ama öksürüyordu. Hastalığı kapmıştı. Bir sabah «öksürüyorsunuz» dedim. Yalnızca gülümsedi. Dışarı çıkınca öksürük yine tutmuştu.

Sonra ben oradan ayrıldım. Floransa'da bavulumu açınca, bavulun gözünün bir tanesinin baştan başa menekşelerle dolu olduğunu gördüm. Akşam olunca da pijamanın içinde küçük bir pusula çıktı. Üzerinde «Elveda» yazılıydı. Okulda çocuklara öğretilen biçimde, özenle, yazılmıştı.

Onu bir daha düşünmemiştim elbette. Ama iki ay sonra, daha çok hastaların kaldığı o büyük otele geldiğimde, kız orada yoktu. Ne olduğunu sordum. Yeni gelen yabancı oda hizmetçisi, birazda kırılmış bir sesle, «Mari hasta» dedi. Ama akşam olunca gelmişti. Aylardan Nisandı. Oraların iklimi ünlüydü, ancak o akşam garip bir soğuk vardı. Sobamın önüne dizçöktü. Yüzünü bana çevirdiği zaman gözleri ateşten parlıyordu. Hemen kalkmadı. Ayağa kalkacak gücü olmadığını anladım, birazcık yardım ettim. Öyle hafifti ki. Biraz cesaretlendirmek için «İyisin değil mi?» dedim. Aklımda kaldığına göre hiç yanıt vermedi, sadece yüzüme baktı, baktı, baktı. Çok yakınımda değildi artık. Dolabın yanına kadar geri gitmişti. Sanırım ayakta duracak hali yoktu. Odadaki alacakaranlık da bize yetmiyordu. Ortalık kararıştı. Durumu hafifletebilecek hiçbir şey yoktu ve o bu ağırlığın içinde yapayalnızdı: Çünkü ben o sırada şaşkın ve tedirgin, hatta sabırsızdım. Sonunda duruma egemen oldu, geldi, (daha gücü vardı, yeniden güç bulmuştu) geldi, geldi, çok yakından bana bir daha baktı. Hava iyice kararmıştı, saçları bana daha yumuşak gibi geldi. Belki hastalıktan. Belki de son zamanlarda artık iş yapmadığından. Kollarını biraz

kaldırdı (Bunu az kalsın unutacaktım) her iki elini de dümdüz göğsüme koydu. Gitmeden önce son yaptığı buydu—»

Burada birden ürktüm. «hiç durmadan konuştum mu şimdi ben?» diye, tedirgin, genç kıza sordum. Onu önce pek fark etmemiştim. Pencerenin yanında daha önce görmediğim yeşil kaplanmış bir koltukta oturuyordu. İşinin üstüne eğilmiş, birazda fazlaca eğilmişti.

«Ve sen» dedi birdenbire, başını hiç kaldırmadan.

«Evet, ben,— gitmesine ses çıkarmadım. Hiçbir şey yapmadım bir şey de söylemedim. Hiç önemi olmayan, gereksiz bir şey aramaya başladım—»

Genç kız gözlerini kaldırdı, uzun süre aşağılarda bir yerlere bakan kimi mavi gözlerde oluşan ve —insanı alt üst eden— koyulaş mavilikdeki bakışlarını, inceleyerek, yüzüme dikti.

«Sonra?» diye sordu.

«Sonra ışığı yaktım.»

Yeniden işine koyuldu. Elindekini sağa sola döndürdü, başını arkaya eğerek, onu olabildiğince kendinden uzağa tutup yarı kapalı gözlerle inceledi.

«Sonra galiba gidip yattım, yorgundum. Yok, hayır, kitap okudum; evet, kitap okudum—»

İçimden de, o zaman neyi okumuş olabileceğimi anımsamaya çalışıyordum.

Ama o az sonra, öyle pek bir özen de göstermeden elindeki işi pencerenin pervazının üstüne koydu; kucağında kalan biriki renkli ipliği aramaya koyuldu.

«Okuyordun ha» dedi birdenbire, alaycı bir sesle ve dibi görünmez, buz gibi bir bakışla yüzüme baktı. Anlatılmaz bir katılıkla– «okuyordun–» diye yineledi.

Söylediği sözcük anlamını yitirmişti. Bana öyle geldi ki, o sıralarda salgın olan ve birçok kimseleri öldüren bulaşıcı bir hastalıktan söz ediyor. Sanki hastalığa ben de yakalanmışım gibi tüylerim ürperdi.

Genç kız şimdi ellerini, yukarı kaldırdığı dizine dolamıştı; Yüzü ateşe dönüktü. Nereye doğru söylediği belli olmadan: «Yüce Tanrım–» dedi, birinci uzun hecenin üstüne basa basa.

Sonunda artık dayanamadım, pencereye doğru birkaç adım attım. İçimde oluşan sözcükleri söylemek zorunda olduğumu hissediyordum ve...

Derken yandaki odadan sesler yükseldi. Sanki birbirine karışmış bir sürü ses yumağı kapıya doğru fırlatılmıştı, sonra bir daha,– ikimiz de orada duyuyorduk, bana öyle geldi ki, içimizde aynı korkuyu duyarak...

Türkçesi: Zahide Gökberk

N'APACAKSIN TANRI

N'apacaksın Tanrı, öldüğüm zaman?
Ben ki testinim senin, ya kırılırsam?
İçkinim, kaçarsa tadım, ya bozulursam?
Dokusu kumaşının, giysinim senin
Kalmaz bir anlamı gidecek olsam.

Evsiz barksız demeksin yokluğumda sen
Yoksun kalacaksın içli ve sıcak selamlardan
Düşecek yorgun ayağından
Kadife terliklerin, ki onlar Ben'im
Aban da sırtından yitip gidecek.

Bakışın ki, dinlenir yanaklarımda
Sımsıcak pamuksu yastığında
Gelecek ve beni aranacak boşuna
Ve çaresiz uzanacak günbatımında
Yabancı taşların yatağına
N'apacaksın, Tanrı, Kaygılıyım.

Türkçesi: Melahat Togar–Nihat Behram

RİLKE VE DUINO ŞATOSU*

Doğanın, dağın taşın, akan suyun, ormanın, yeşilin sanatçı yaradılışlı insan ruhları üzerinde yaptığı etkinin derecesini her zaman merak etmişimdir. Bir büyük şair, seyrine ve şiirine doyum olmayan kuytu su başlarında, çam ve çıra kokularının insanı sarhoş ettiği sessiz ormanlarda, kayalıklarını kartal kanatlarının yalayıp geçtiği yüksek dağ başlarında dile getirdiği özünü, içinin kımıldanışlarını; ortaya koyduğu ölümsüz dizelerini acaba bir zindan hücresinin dört duvarı arasında da yazamaz mıydı? Şair için yazmak önüne geçilmez bir yazgı, dayanılmaz bir iç zorunluğu olduğuna göre, gerçek şair yazmamak elinde olmayan, bütün varlığının, en küçük zerrelerine kadar, kendisini bir sanat biçimiyle açığa vurmaya zorladığı anları sık sık yaşayan bir kişi olduğuna göre, duygularını dile getirirken, çevresinin dört duvarla örtülü bir zindan hücresi ya da, gözü ve gönlü ferahlık ve sevinçle dolduran engin bir doğa parçası oluşunun yaratmadaki payı acaba sandığımız kadar büyük müdür?

* 15 Kasım 1959 tarih ve 614 sayılı «Varlık» dergisinde yayınlanan bu ilginç Gezi Anısını, büyük bir Rilke hayranı olan sayın Zahide Gökberk yeniden gözden geçirmiş ve –özellikle dil bakımından– gerekli düzeltmeleri yapmıştır. Kendisine «Rilke» kitabına katkısı için teşekkür ederiz.

Yurdumuzda pek tanınmayan, 1875 yılında doğup 1926 yılında ölen ünlü Avusturyalı şair Rainer Maria Rilke, ardında bıraktığı bir yığın öz ve gerçek şiirin en güzellerinden olan on tanesine «Duino Elegieleri» adını vermiştir. Okurken derinliği, güzelliği ve büyüklüğü karşısında insanın başının döndüğü bu dizelere Rilke acaba neden bu adı takmıştı?

Duino İtalya'da, Venedik'le Trieste arasında, Adriatik kıyılarında bir yalçın kayalığın üstüne kurulmuş, onikinci yüzyıldan kalma bir Ortaçağ şatosunun adıydı. Şato yapıldıktan sonra çeşitli eller değiştirmiş sonunda onyedinci yüzyılın başlarında bugünkü sahipleri olan ve eski bir alman soyundan gelen «Thurn und Taxis» prenslerinin eline geçmişti. Rilke biyografilerini okurken Duino sözcüğüne sık sık rastlamış, Şato üzerine epey bilgi edinmişti. Şato'nun sahipleri olan Thurn und Taxis Prenslerinin soyu tükenmemiş, bizim yüzyılmıza kadar uzanmıştı. Rilke, Şato'nun o zamanki sahibi bulunan ve kendisinden hayli yaşlı olan Prenses Thurn und Taxis'le bir vesile ile tanışmış, kültürlü, ince yaratılışlı, zeki ve anlayışlı bir kadın olan ve şatosu döneminin birçok ünlü sanatçılarına açık bulunan Prenses, Rilke'nin ne ölçüde bir sanatçı olduğunu, gelecek için neler vaadettiğini hemen anlamış, ona ölünceye kadar derin dostluk, eşine az rastlanır bir yakınlık ve şefkat göstermiştir.

Bu tanışmadan sonra Duino Şatosu Rilke'ye ömrü boyunca kendi evi gibi açık olmuş, şair istediği zaman oraya gidip haftalarca, aylarca kalmış, bura-

da doğanın akıllara durgunluk veren sessizliği ve güzelliği içinde yaşamış ve yazmıştır.

Rilke, her biri yüzyılımızın gerçeğe karşı güveni sarsılmış, gideceği yolu yitirmiş insanının melankolisini dile getiren ve bu insanın kendisine bir yol bulmak, bir yön vermek denemesi olan o on şiirin adını acaba neden «Duino Elegie'leri koymuştu? Bununla Prenses'in kendisine gösterdiği yakın dostluğa karşı gönül borcunu mu anlatmaya çalışmış, yoksa bu şiirlerin, gizemli Duino Şatosunun, uçsuz bucaksız bir dünya ortasında kaybolmuş Duino kırlarının görünümünün anlatılmaz güzelliğinin, içinde yarattığı duyguları dile getirmek için yazıldığını mı söylemek istemişti?

Rilke biyografilerinden Şato üzerinde epey bilgi edindi, demiştim. Bunlar arasında en ilgi çekicilerinden biri de, bir zamanlar Dante'nin, yurdundan sürgün edildiği zaman bu Şato'nun o zamanki sahibi tarafından konuk edilmiş ve uzun zaman Duino'da kalmış olmasıydı. Ama onun, şimdi ne halde olduğu, Thurn und Taxis Prenslerinden kimselerin hâlâ orada yaşayıp yaşamadıkları hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Bilirler diye baş vurduğum kimselerden kandırıcı bir yanıt alamamıştım. Çok merak ettiğim bu şatoyu dışından, uzaktan olsun görebilmek bir umut olarak içimde hep yaşamıştı.

1958 yılının Eylül ayında Venedik'te toplanan Uluslararası Felsefe Kongresine katılmam olanağı belirince, belki oradan gidip Duino'yu görebilirim diye çok sevindim. Kongre bir hafta sürecekti, biter bitmez de yurda dönecektik; Venedik'te kalacağımız

günler sayılıydı, onun için varır varmaz bu işin peşine düşmem gerekiyordu.

Dünyanın dört bir yanından gelmiş binbeşyüzden çok felsefeciyle dolup taşan Kongrede pek çok da İtalyan vardı. Duino üzerine bir şeyler sormaya önce onlardan başladım. Ama hiçbirinin Duino üzerine bilgisi yoktu. Benim bu şatoyu neden merak edip görmek istediğimi bile anlamadılar. Bunun üzerine Kongrenin Danışma Bürosu'ndaki İtalyan görevliye başvurdum: «Ben Duino'ya gitmek istiyorum, Venedik'ten oraya acaba nasıl, ne ile gidebilirim, buradan kaç saat sürer, sabah gidersem akşama dönebilirmiyim» dedim. Adam şaşkın şaşkın yüzüme baktı: «Duino mu dedidiniz?»— «Duino, Duino, Duino İtalya'da değil, Yugoslavya'da. Ben, Duino'nun Yugoslavya'da olmayıp İtalya'da olduğunu, Venedik'in yakınında bir yerlerde bulunduğunu kesin olarak söyleyince, «öyle ise İkinci Dünya Savaşından sonra Yugoslavya'ya geçmiştir. Bugün Duino İtalya'da değil.» dedi.

Pek inanmamakla birlikte, içime şüphe düşmüştü. Mahzun mahzun pansiyona döndüm.

Akşam olunca, aslı Avusturyalı olan ve uzun zamandan beri Venedik'e yerleşmiş bulunan pansiyoncu kadına derdimi açtım. «Ben bu Duino şatosunu kesinlikle görmek istiyorum, oraya nasıl gidilir? Bana bir yol gösteremez misiniz?» dedim. Kadın isteğimi hiç anlayamadı. «İtalya'da Duino'dan çok daha görülmeye değer şatolar vardır. Gidip onları gezin. Duino'da ne işiniz var, gününüze yazık değil mi?» dedi.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Şato hakkında pek bir şeyler bilmediğini de sözlerine ekledi.

Dönmemize üç gün kalmıştı. Gidip bir de istasyondaki Danışma Bürosundan sormayı düşündüm. Oradaki görevli de, Duino'nun Yugoslavya'da olduğunu söyledi. Ama ben, bir kez de rehberi açıp bakmasını yineleyerek rica edince, gözlüğünü burnuna geçirip karınca duası gibi ufacık yazıları, istasyon adlarını incelemeye koyuldu. Sonunda: «Hakkınız varmış, Duino Trieste ile Venedik arasında bir yerde. Trieste'ye giden tren, orada duruyor. Onunla gidebilirsiniz» dedi. Trieste treni sabah onda Venedik'ten kalkıyor, bir buçukta Duino'dan geçiyordu. Ama dönüş epey dertli idi. Dönüş treni ancak akşamın yedisinde Duino'ya uğruyordu, sonra da Venedik'e dönmek için Monfalcone adında küçücük bir kasabada beş saat bekleyip başka bir trene aktarma yapılacaktı. Venedik'e ancak gecenin bir buçuğunda dönebilecektim. Ama ben, Duino'nun yerini ve yolunu bulmuştum ya, ötesini düşünmüyordum. Ertesi sabah erkenden biletimi alıp yollara düştüm.

Tren Venedik'ten ayrılıp yemyeşil kırlar boyunca yol almaya başlamıştı. Kafamdan durmadan Rilke'nin dizeleri geçiyordu. Gördüğüm manzaralar ve içimdeki sevinç ve heyecanla –bir ilişiği olmadığı halde,– dilime onun, ölü İsa'yı dizlerinin üstüne yatırıp yüzüne eğilerek, dünyanın bütün analarının acısı gözlerinde toplanmış ağıt eden Meryemin yasını dile getiren dizeleri dolanmıştı:

Bak şimdi kucağımda upuzun yatıyorsun
Seni ben artık bir daha doğuramam, doğu-
ramam!

Rilke dünya şiirinin gerçek değerleri arasında yer alan «DUINO ELEGİE'leri»ni on yılda tamamlanmıştır. Onları önce, 1912 yılında Duino Şatosunda yazmaya başlamış, 1922 yılında İsviçre'de, ömrünün son yıllarını içinde geçirdiği Müzot Şatosunda bitirmiştir. Rilke'nin bu Elegie'leri yazmaya başlayışını ünlü alman edebiyat eleştirmeni Holthusen, Rilke biografisinde şöyle anlatır: «...O günlerde olup bitenler, Rodin ve Cézanne'ın anladığı anlamda, isteyerek, istenç gücüyle ortaya konmuş bir çalışma ürünü değildi, anlaşılmaz, gizemli bir esin ve kendinden geçiş ile oluşmuş şeylerdi ve insana, şairin Tanrı tarafından görevlendirilmiş bir varlık olduğunu söyleyen Platon'un düşüncesine hak verdirecek gibiydi.

Duino'da geçirmekte olduğu günlerin birinde şair, cansıkıcı bir mektuba yanıt vermek zorundan, içerde kapanıp kalmıştı. Şato'nun dışında, şiddetli bir bora ortalığı altüst ediyordu. Güneş, parlak mavisinin üstü gümüş ağlarla örülmüş denizde ıslıl ıslıl yanıyordu. Rilke dayanamayıp kendini dışarı attı. Kafasının içi hâlâ o tatsız mektupla dolu aşağıya, surlara doğru inmeye başladı. Sonradan, kendi anlattığına göre, Adriatik'in, kudurmuş dalgalarının ikiyüz ayak yukarısında, fırtınanın, rüzgârın ısıkları arasında bir ses sanki ona doğru şöyle haykırmıştı:

«Wer, wenn ich schrie, hörte mich denn
aus der Engel Ordnungen?»*

Bunlar birinci Duino Elegie'sinin ilk dizeleridir. Şair bu dizeleri hemen oracıkta defterine not etmiştir. Arkasından da, elinde olmayarak bütünüyle içinden gelerek, en küçük bir çaba harcamadan, kaleminin ucundan birkaç dize daha dökülmüştür. Yine kendi anlattığına göre, sonra odasına dönmüş ve o akşam birinci Elegie'yi sonuna kadar yazıp bitirmiştir.

Rilke birinci Duino Elegie'sini bu şekilde yazdıktan sonra, on taneyi bulup bir bütün olacak bu yapıtın yazgısının yükünü ve onu tamamlayamamanın sıkıntısını tam on yıl içinde taşımış, ama 1922 yılında İsviçre'nin تنها bir köşesindeki eski Müzot Şatosunda son Elegie'yi de bitirdiği zaman, devrinin alman diliyle yazılmış en büyük lirik yapıtını ortaya koymuştu.

Saat birbuçuğa geliyordu. Tarifeye göre biraz sonra Duino'ya varmamız gerekiyordu. Bir sürü şirin kasabalardan köylerden geçiyorduk, ama görünürlerde daha Duino'ya ve Şato'ya benzer bir şeyler yoktu. Trenin içinde Duino'nun kaç istasyon sonra geleceğini kime sordumsa bilmiyorlardı. Böyle bir istasyondan haberleri yoktu. Ortalıkta tren personeline kimseler de gözüküyordu. Sonunda küçük bir köyden, sırtlarında çantalar, uzun sarı saçları sımsıkı örülmüş iki kız çocuğu bindi. Besbelli bir yerin okulundan dönüyorlardı. Çocuklara Duino istas-

* Gücümün yettiğince bağırıyordum
Melek saflarından beni kim duyacaktı?

yonuna ne zaman geleceğimizi sordum. «Bundan sonraki istasyon Duino» dediler. «Siz orada mı ineceksiniz?» dedim. Sistiana'ya gittiklerini, benden bir istasyon sonra ineceklerini söylediler, sonra da «haydi, siz işte geliyorsunuz!» diye bağıldılar. Dışarı baktım. Görünürlerde ne bir kent vardı, ne trenin durması için bir istasyon binası. Yalnız, başımı sağa çevirince uzaktan güneş altında pırıl pırıl yanan Adriatik Denizi ve onun bir kenarında, görkemli bir kayalığın üstünde, bir saray gibi yükselen Şato'yu gördüm. O aralık tren iki yanı alçak kayalıklar ve fundalıklarla kaplı تنها bir kır ortasında bir taş kulübenin önünde durdu. Ne kulübenin üstünde neresi olduğunu bildiren bir tabela, ne de ortalıkta bir istasyon görevlisi vardı. Küçük kızcağızlar yeniden «Signora, Duino! Duino!» diye bağıldılar. Ben de hemen çantamı yakaladığım gibi kendimi dışarı attım.

Birkaç saniye sonra tren uzaklaşıp gitmişti. İçinden, benden başka bir tek inen olmamıştı. O تنها yerde bir başıma kalakalmıştım.

Biraz sonra taş kulübeden işçi kılıklı bir adamla bir çocuk çıktı. Adama, buranın Duino olup olmadığını sordum. «Evet burası!» dedi. «Şu uzaktan görünen Duino Şatosu mu?» dedim. «Evet», dedi. Şato'nun eteklerinde üç beş ev görünüyordu, ama taş kulübe ile orası arasında bir hayli yol vardı. O dağ yolunu tek başıma nasıl geçecektim? Adama Şato'yu görmek için geldiğimi, benimle beraber oraya gelip gelemeyeceğini sordum. «Burada işim var, ayrılamam. Kendiniz gidin, yollar emniyetlidir», dedi. Yapacak başka şey yoktu. Çantamı sırtıma vu-

rup, tek başıma yollara düştüm. Şato karşımda, hayal ve rüya gibi, büyüğü görkemiyle yükseliyordu. Şu yol beni kuşkusuz oraya götürecekti. Dört bir yanım Akdeniz kıyılarındaki yamaçların, dağlık yerlerin bitkileri, kır çiçekleri ve öğle sıcağında bu bitkilerden ve kır çiçeklerinden çıkan ağır kokularla doluydu.

Şato'nun eteğine vardığım zaman yeni yapılmış beş on işçi eviyle karşılaştım. Bu evlerin yanında bir küçük meydan, bir otobüs durağı bir bakkal dükkânı, hatta bir de kahve vardı. Onları görünce ferahladım. Hepsi, kocaman sur duvarlarıyla çevrili şato parkının ta dibindeydiler. Şato'nun bugünkü durumu hakkında bilgiyi bana verse verse en iyi şu bakkal dükkânı verir diye düşündüm. Dükkânın sahibine derdimi açtım: «Ben şu şatoyu görmek için tâ İstanbul'dan kalkıp geldim. Hiç olmazsa parkına girebilmem olası mı acaba?» diye sordum. Adam: «Şato boş değil sahibi olan Prens Thurn und Taxis ailesiyle beraber içinde oturur, ama turistlerin gezmesine kesinlikle izin vermezler; hiç kimse, değil Şato'nun içine, parkına bile yaklaşamaz. Hem prensin kendisi bugünlerde burada yok. Karısıyla birlikte geziye çıktı. Yalnız, şu giriş kapısının yanındaki binada Prens'in kâtibi oturur, isterseniz bir kez gidip ondan sorun. Hiç olmazsa parka girip gezmenize belki izin verir.» dedi. Bunun üzerine gidip kâtibin kapısını çaldım. Kapıyı genç güzel bir kadın açtı. Prens'in kâtibinin karısıymış. Yugoslavmış, ama ana dili gibi almanca biliyordu. İsteğimi öğrenince güldü: «Prens gezide değil, yukarıda; şatoda. Yalnız karısı geziye çıktı. Bir kez söyleyeyim. Şato'ya telefon edip sorsun, belki parkı gezmenize izin verirler.» dedi.

Beş dakika sonra yeniden göründü. «Prens izin vermiş girebileceksiniz.» dedi. Kapıcıya emir verdi. Parkın kocaman demir kapıları açıldı ve ben içeri girdim.

Dış kapıdan girdikten sonra Şato'ya varmak için, iki yanı ağaçlar çiçeklerle bezenmiş uzunca bir yoldan geçiliyordu. Ben bana verilen iznin sadece parka girebilmek olduğunu sanıyor, bu güzel yoldan ağır ağır yürüyordum. Şato'nun ana kapısına yaklaşınca, mareşaller gibi sırmalı giysiler içinde bir uşak önümde iki kat eğildi, beni içeri buyur etti: «Sayın Prens sizi yukarda bekliyorlar» dedi. Doğrusu bunu hiç ummamıştım. Rilke'nin Duino Şato'sunu sadece dışından görebilmeyi, ona Elegie'lerinin ilk dizelerini fısıldayarak bahçede beş on dakika dolaşabilmeyi büyük bir mutluluk sayıyordum.

Uşak beni yukarı kata çıkarıp görkemli bir salona aldı. Bir kanapenin kenarına henüz ilişmiştim ki, karşıdan orta yaşlı, Alman değil İskandinav insanları gibi açık sarışın, saçları, kirpikleri sapsarı birisi gülererek bana doğru geldi. Üstünde gece mavisi bir şort, kısa kollu kahverengi bir gömlek, ayaklarında sandallar vardı. Şato'nun şimdiki sahibi prens Thurn und Taxis buydu. Rilke'ye dostluk ve yakınlık göstermiş olan Prenses Marie'nin torunu oluyordu. Rahatsız ettiğim için özür dilemek istedim: «Bu kadar lütfu hiç düşünmemiştim. Alman edebiyatına ilgim var. Rilke'yi çok severim. Onun anıları ile dolu olan Şatonuzu hiç olmazsa dışından görebilmek ve parkında beş on dakika dolaşabilmek hayaliyle buraya gelmişim» dedim.

Güldü: «Buraya niçin geldiğinizi, hangi tutkunun sizi bu zahmetlere katlandırıldığını biliyorum. Nedeni ne olursa olsun, bizim şu eski kartal yuvamızı görmek istediğiniz için teşekkür ederim. Hele bunun için ta İstanbul'dan kalkıp gelmiş olmanız bizi ayrıca sevindirir.» dedi. Sonra bana İstanbul ve Türkiye ile ilgili birçok sorular sordu. «Ben sizin güzel memleketinizi tanırım. Çocukken bir kez oraya beni de götürmüşlerdi. Kandilli'de, bir Alman Baronun yalısında konuk olmuştuk. O günleri ve Boğaziçi'nin güzelliğini hâlâ bir düş gibi anımsarım.» Bundan sonra Venedik'deki Felsefe Kongresi üzerine sorular sordu. Kongreye katılacağını varsaydığı ve kendi dostu olan filozof bir Hint Mihracesinin ve sonra kimi İtalyan felsefecilerinin adlarını saydı. Kongreye gelip gelmediklerini öğrenmek istedi. Epey konuştuktan sonra: «Gelin size merak ettiğiniz Şato'yu kendim gezdireyim.» dedi. Şimdi, şu satırları yazarken bir yıl öncesinin o sıcak eylül gününü düşündüğüm zaman anılarımın bundan ötesini rüyada gördüm sanıyorum: Prensle beraber bir sürü odalara, bir sürü salonlara girip çıktık. Girdiğimiz odaların çoğunun pancurları ve perdeleri sımsıkı kapalıydı. Yarı karanlık dehlizlerden, koridorlardan geçiyorduk. Girdiğimiz odalarda Prens önce pancurları açıp perdeleri çekiyor, odaya dolan bol gün ışığının deniz ve gök görüntülerinin güzelliği içinde, duvarlarda asılı ecdad* resimlerini, değerli tabloları, bunların hagişinin, hangi büyük Venedik ressamının yapıtı olduğunu ve hangi yüzyıldan kaldığını anlatıyordu.

* Ecdad: Dedeler, atalar.

En çok Rilke'nin çalışma odasında kaldık. Burası, deniz tarafına penceresi olmayan yarı loş bir kütüphane odasıydı. Dört duvarı tavandan yerlere kitap doluydu. Bir yazı masasının arkasında pek büyük olmayan, eski, marokeni solmuş bir koltuk duruyordu. Koca şatonun içinde Rilke en çok bu koltuğu severmiş ve en çok bu koltukta oturmuş.

Şato'nun ön yüzünde, denize doğru uzanan büyük bir terasası vardı. Üzerindeki pergola'nın üstü güller ve sarmaşıklarla örtülmüştü. Bu terasadan bakınca ta aşağılara, Şato'nun eteklerinden başlayıp deniz kıyısına kadar varan, içinde yer yer kayalıklar yükselen, defne, incir, zakkum ağaçları ve bin bir çeşit renkli çiçeklerle dolu bir park uzanıyordu. İnsan fantazisinin ulaşamayacağı kadar engin bir güzellik ve sihirli bir dünya burada bir gerçek olarak gözler önüne serilmişti.

Parkın öbür ucunda, yine deniz kıyısında epeyce büyük bir kalıntı gözüktüyordu. Prens'e oranın ne olduğunu sordum. «O da bir zamanlar Duino Şatosu gibi güzel bir Şato imiş, ama dedeleriniz sonradan bu hale sokmuş.» dedi. Güldüm. «Siz dedelerime bakmayın, şimdiki Türkler çok kibar, böyle bir güzele karşı bu nezaketsizliği bir daha ölseler yapmazlar.» dedim. Daha sonra Şato'nun başka bölümlerinde, başka salonlara girdik çıktık. Bu salonlardan bir tanesinin parkeleri yer yer yanmış, kararmıştı. Bu yanıklara gözümün takıldığını gören Prens «İkinci Dünya Savaşında İngilizler Şato'yu işgal etmişlerdi» dedi. «Bu salonu mutfak olarak kullanmışlar.

Gördüğünüz şu yanıklar salonun mutfaklık zamanından kalma anılardır. Savaştan sonra Şato'yu bu hale getirebilmek için epey emek harcadık». Kendimi tutamadım, dilimin ucuna gelen bir tümceyi söyleyiverdim: «Gördünüz mü sayın Prens, sizin uygar İngilizleriniz, benim dört yüz yıl önceki cetlerimden* daha barbar davranmışlar, bu cânım salonu kıyamadan mutfak yapmışlar.» dedim. Prens buna kahkahalarla güldü. «Hangi ulustan olursa olsun, savaş insanı insan olmaktan çıkarıyor. Bunun, ne yazık ki, şimdiye kadar başka türlü olduğu hiç görülmemiştir.» dedi.

Sonra büyük, güzel bir başka salonun bir köşesinde, kahverengi, küçük bir piyanonun kapağını açtı, tuşlara dokundu. «Bu piyano, Franz Liszt'in piyanosudur ve Şato'muzun en değerli eşyalarındandır. Liszt bu piyanoda büyükanneme ders vermiş Şato'da verdiği konserlerde bu piyanoda çalmış.

Prens'e, kışın da burada oturup oturmadıklarını sordum. «Kışın kalmıyoruz» dedi. Isınmak çok güç oluyor. Sonra da şu şimdi gördüğünüz durgun deniz her zaman böyle uslu ve dingin değildir. Bu kırların sessizliği içinde onun dalgalarının çıkardığı gürültüye dayanabilmek sanıldığı kadar kolay bir iş değil.»

Prens bir aralık Rilke'nin bizde sevilip sevilmediğini sordu. Ben de yeni yeni tanınmaya başladığını söyledim. «Bir yabancı olarak Rilke'yi anlayıp sevebilmek zor iştir.» dedi ve Rilke'nin kendilerinde, büyükannesine yazılmış ve hiç yayınlanmamış daha

(*) Ced (Çoğul: ecdad)=dedeler, atalar.

birçok mektupları ve anıları bulunduğunu anlattı. Kendisinden Şato, Rilke ve büyükannesi ile ilgili sormak öğrenmek istediğim pek çok şey vardı ama daha uzun rahatsız etmekten çekindim. Bana karşı gösterdiği nezakete teşekkür edip gitmek için izin istedim. Ziyarettime sevindiğini, yolu düşerse İstanbul'u bir daha gelip görmek istediğini söyledi. Tekrar teşekkür edip Şato'dan ayrıldım.

Parktan geçerken uşaklar, bahçıvanlar bir alay personel önümde iki kat eğildiler. Prens'in beni kabul edip, Şato'yu kendisinin gezdirışı, bana onların gözünde ulaşılmaz bir değer kazandırmıştı. Parkın binbir çiçek kokusuyla yüklü, akıllara durgunluk verecek kadar güzel تنها yollarından dönerken Rilke'nin dizelerinin büyülü havasını yeniden yaşıyordum.

Şato'dan çıkıp epey yol aldıktan sonra başımı çevirip bir daha geriye baktım: Duino yine düş ve masal havasına bürünmüş, sessiz, uzak ve güzel, orada duruyordu.

Rilke, kendisini uzun süre yatağa bağlayan ağır ve işkenceli bir kan hastalığından sonra 1926 yılında, 51 yaşında öldü. İsviçre'nin Raron adlı bir dağ köyünde, küçük bir kilisenin mezarlığında gömülüdür.

Zahide Gökberk
İstanbul, Eylül 1959

ORPHEUS'A SONELER'DEN

(1 Bölüm)

Gelir tanrının elinden. Ama nasıl, de bana,
kişi tanrıyı dar çengiyle nasıl izler ki?
Uyumsuzluk onun usu. Kesiştiği yerde iki
yürek-yolunun, tapınak yoktur Apollon uğruna.

Türkü, senin öğrettiğin gibi, arzu değil,
değil üstüne düşülen, sonunda kazanılan;
türkü varlıktır. Kolay gelir tanrıya, bil.
Peki ne zaman v a r ı z biz? Tanrı ne zaman

yerle yıldızları bizim varlığımıza harcar?
Bu değil, genç, senin sevmen değil, hayır,
sesin ağzını zorla açsa bile severken, –var

öğren apansız türkünü unutmayı. O kaçır.
Gerçek türkülemede, bambaşka bir soluk vardır.
Amaçsız bir soluk. Tanrıda bir esinti. Bir rüzgâr.

Çeviren: Turan Oflazoğlu

KISMET

Çingelenelerin Yaşamundan Bir Ekskiz

Kıral, çizgi çizgi çukurlarla dolu köy yolunun kenarındaki tümseğe kurulmuş oturuyordu. Tjana da hemen yanıbaşındaydı. Çocuk yüzünü, esmer ellerine dayamış, iri gözleri ile çevreyi süzüyor, bir şeyler arıyor, dinliyor gibiydi.

Güz akşamına dalmışlardı.

Önlerinde, sararmış, hasta uzanan kırların üzerinde, çerginin yeşil boyalı gezgi arabası duruyordu. Kapısının önüne, ipe serilmiş rengarenk çocuk bezleri, esen rüzgârla hafifçe sallanıyordu. Küçük bir soba borusundan mavi renkli ince bir duman çekiyor ve doymuş havada azar azar dağılıp, yitiyordu. Arkalarındaki yamacın aşağıya akan hafif dalgaları üzerinde bir yorgun beygir otlamaya çalışıyor, bulabildiği otları hızla çekip koparıyordu. Hayvan arada bir duruyor, başını kaldırarak sabırlı bakışlarını, köyevlerinin birbiri ardına ışıklanarak selam sunan küçük pencereleri üzerinde gezdiriyordu.

* Rainer Maira Rilke'nin Erzählungen und Skizzen aus der Frühzeit adlı kitabından. Insel Verlag, Leipzig 1899. (Sayfa 61, 66.)

«Hey,» dedi Kırıl, kesin bir kararlılıkla:

«Senin için geldi buraya o!» Tjana yanıt vermedi.

«Böyle olmasa Prokopp'un burada işi ne?» diye ekledi Kırıl, homurdanarak.

Tjana omuzlarını silkti. Gümüş renkli, uzun bir otu çekti kopardı yerden, onu, oynamak için, pırıl pırıl beyaz dişlerinin arasına aldı. Sonra durdu, köy ışıklarını bir bir sayıyormuş gibi gözlerini o yana çevirdi.

Bu sırada akşam çanlar çalmaya başlamıştı.

Küçük çan, ince sesi ile, çok yorulmuş da bir an önce işini bitirmek ister gibi acele ediyordu. Ve birden susuverdi. Sesi bir yakınma gibi havada kalmıştı. Genç kız, ince kollarını arkaya attı. Sırtını arkasındaki toprağa dayadı, gözlerini kapadı. Öten böceklerin metalimsi sesleri işitiliyordu. Bu seslere, kızkardeşinin yeşil arabadan, buğulu sesi ile söylediği ninnisi karışmaktaydı.

İkisi de bir süre bu sesleri dinlediler. Az sonra çocuğun ağlaması duyuldu: Hafif, uzun ve umutsuz seslerle... Tjana başını adama çevirdi, alaylı bir sesle: «Karına yardıma gitmiyor musun? Bak, Kırıl'ın çocuğu ağlıyor!»

«Prokopp senin için geldi!» diye bağırdı adam, sinirli sinirli.

Kız meydan okudu: «Biliyorum!»

Kırıl güçlü elleri ile bileklerinden yakaladığı gibi onu yere yatırdı: Tjana çarmıha gerilmiş gibi kımıl-

damadan duruyor, haykırmamak için dudaklarını ısıırıyordu. Adam, tüm hırsıyla üstüne abanmıştı. Tjana akşamı göremez olmuştu. Gördüğü yalnız Kırıl'ın geniş ve güçlü omuzlarıydı. Üzerindeki adam, köyü, arabayı ve soluk gökyüzünü tümüyle kapamıştı. Bir an için gözlerini yumdu. Kırıl'ın almancası «König,» diye düşündü, «ve o gerçekten öyle biri...»

Az sonra, bileklerindeki kızgın acıyı bir aşağılama, bir utanç gibi duydu. Yerinde dikildi, âni ve güçlü bir silkinişle kendini kurtardı ve ateş saçan, sert gözlerle Kırıl'ın karşısına dikildi. Adam: «İstedğin ne senin?» diye inledi.

Tjana hafifçe gülümsedi: «Oynamak!»

Bir çocuğunki kadar ince, biçimli kollarını yavaş yavaş havaya kaldırdı, esmer ellerini, kanatmış gibi, aşağı yukarı oynatıyordu. Başını arkaya yatırıncı siyah saçları dağılıp dökölüverdi, o yabancı gülüşünü ilk doğan yıldıza bağısladı.

İnce bilekli çıplak ayaklarını bir ritim arar gibi, yerde oynatıyordu. Genç bedenini tad alarak yaptığı; bükölüş ve kırılışların, yanı sıra –belki isteğı dışında– beliren bir kendini veriş, bir sunuş seziliyordu, tıpkı uzun saplı incecik bir çiçeğın, akşam öpücüğünü aldığı zaman olduğı gibi.

Titreyen dizleri ile Kırıl, genç kızın karşısına dikildi, çıplak omuzlarının mat bronzluğuna baktı: «Tjana aşkı oynadı.» diye düşündü.

Çayırların üzerinden gelen her esinti, ince bir okşama ile bedeninin devinimlerini sarıyor ve tüm

çiçekler, ilk rüyalarında onun gibi kımıldandıklarını onun gibi selamladıklarını görüyorlardı. Tjana, süzülen adımlarla Kıral'a yaklaştı, ona sokuldu. Adam gözlerini ondan ayıramıyordu. Kolları sanki tutulmuştu. Bir tutsak gibi karşısında duruyor ve yüreğinin hızlı vuruşlarını dinliyordu. Tjana adamın yanına esti. Genç kızın yakın devinimlerinin ateşi bir dalga gibi Kıral'ı vurdu. Şimdi genç kız uzaklara, geriye doğru kaydı, uzaklaştı. Yüzünde gururlu ve zaferli bir gülümseme vardı.

«Yok, hayır, o Kıral değil!» diye içinden geçirdi.

Çingene yavaş yavaş kendini topladı. Bir düş figürü seyreder gibi ona gizlice bakıyor ve gözleriyle ona değiniyordu.

Birden durakladı. Tjananın uçar gibi hafif oyununda bir değişiklik olmuştu: Uzun zaman devinimlere yatıp kalmış bir şarkı, sanki birden uyanmış, tempoyla git gide zenginleşerek, yükselmeye başlamıştı. Genç kız oyununu yavaşlattı. Devinimleri, ağırlaştı, hafifledi, dinler gibi bir hali vardı. Gözlerini Kıral'a dikmişti. Şarkı ikisine de ağır ve ezici geliyordu. İkisi de, ellerinde olmaksızın, gözlerini aynı yöne çevirmişlerdi: Prokopp yokuştan yukarı çıkıyor, onlara doğru geliyordu. Akşamın alaca karanlığında, bir çocuğunki kadar çelimsiz bedeninin silueti parlak gri rengiyle (iyice) belirmektedir. Bilinçsiz ve düşlü adımlarla yavaş yavaş ilerliyor ve köylülerin kullandığı kaba fülütüyle şarkısını çalarak, git gide yaklaşıyordu. Kıral yerinden fırladı ve delikanlının

dudakları arasındaki fülütü çekip aldı. Prokopp, bir anda kendini toparladı. Güçlü, iri elleri ile saldırganın kollarına yapıştı, onları sımsıkı tutarken Kıral'ın ateş çıkan bakışına soru soran gözlerle karşı koyuyordu.

İki erkek böylece, karşılıklı, dikilmiş duruyorlardı. Çevrede hiç ses yoktu. Yeşil arabanın küçük iki penceresinden uzun iki cılız ışık, mahzun bakışlı gözlerle çevreyi seyreden bir çift göze benziyordu.

Tek bir söz söylemeden, iki çingene, birden, birbirinden ayrıldılar; ikisi de gözlerini Tjana'ya çevirmişti. Kıral, düşmanlık taşan kızgın bakışlarla, genç adam ise hem itiraf hem de soru yönelten gözlerle...

İki adamın bu bakışları genç kızı içinden yıkmıştı.

Prokopp'un yanına gidip onu öpmek ve sarmak geliyordu içinden: «Bu şarkıyı, nereden biliyordun?» Ancak bu gücü kendinde bulamadı. Üşüyen, çaresiz bir çocuk gibi yol kenarına çömelmiş duruyor ve susuyordu. Ne ağzı, ne gözleri hiçbir şey söylemiyordu.

İki adam, bir zaman; öylece durdular, sonra Kıral, berikine meydan okuyan, düşmanca bir bakışla baktı ve ona doğru ilerledi. Prokopp yerinde, dikilmiş duruyordu. Tjana onun mahzun bakışlı siyah gözlerinde sonsuzluk «ayrılık»ı okudu. Titriyordu.

Genç kızın ince, zarif bedeni gölgelendi, Kıral'ın gittiği yol üzerinde yavaş yavaş görünmez oldu.

Tjana, adımlarının sesinin kırlarda dağılıp gittiğini duyuyordu. Nefesini tuttu ve geceyi dinledi:

Dümdüz uzanan tarlaların üzerinden, uyuyan bir çocuğun soluğu kadar ılık ve rahatlık verici bir rüzgâr esiyordu. Her şey sessiz ve durgundu. Bu yaygın sessizlikten taze gecenin kopardığı hafif sesler geliyordu: Kocamış ıhlamur ağacından dökülen yaprakların hışırtısı, herhangi bir köşede akan bir ırmağın şırıltısı ve güzün sararttığı boylu otlara yuvarlanan olgun bir elmanın düşüşü...

Türkçesi: Melahat Togar

DUINO AĞITLARI*

«...ölüm, bizden öteye dönük olan,
bizim aydınlatmadığımız yüzüdür yaşamın...
gerçek yaşam biçimi her iki
bölgeye uzanır, en büyük kan dolaşımı her
ikisi boyunca...

Yapılması gereken, burada bakılmış,
dokunulmuş olanı, o daha geniş, o en geniş
çemberin içine almak.

Gölgesiyle yeryüzünü karartan
bir öbür dünyaya değil, bir bütüne,
bütünün kendisine... Evet, bizim ödevimiz, bu
gidici, dayanıksız yeryüzünü öyle derin,
öyle acıyla, tutkuyla kavramak ki onun özü
«görünmez olarak» bizde yeniden dirilsin.

Bizler, görünmez'in arılarıyız.

Naus butinons é'perdument
le miel du visible,
pour l'accumuler dans
la grande ruche
d'or de l'invisible»... **

Çeviren: Can Alkor

* Bu şiir, 1992 Ekiminde «İyi Şeyler Yayıncılık» tarafından yayınlanan: Rainer Maria Rilke «Duino Ağıtları» adlı dergi (büyük format)den alınmıştır. Türkçeleştiren Can Alkor.

** Çılgın gibi topluyoruz gözünüz'ün balını
Görünmez'in büyük altın kovanında biriktirip saklamak için.

DUINO AĞITLARI*

ÜÇÜNCÜ AĞIT

Sevgiliyi türkülemek başka şey, ah,
kanın gizlenen, suçlu ırmak tanrısını başka.
Kızın ta uzaktan tanıdığı, sevgilisi, ne bilir
o Tutku Hakanını: hani sık sık, kendi yalnızlığından,
daha kız dindirmeden onu,— kız sanki yoktu sık sık—
ne bilinmez derinliklerden, ey, kaldıran tanrılığını,
geceyi sonsuz gürültüye boğan.
Ey, kanımızdaki Neptün, ey, onun korkunç üççatallı-
sı!
Ey, bağrının karanlık yeli sarmal bağadan!
Dinle, nasıl oylum oylum oyar kendini gece. Sizi yıldız-
lar,
sizden doğmaz mı sevenin aldığı tat
sevgilinin yüzünden? En duru yıldızdan gelmez mi
içten bakışı, en duru yüzüne sevgilinin?

(*) Rilke'nin, 1912 yılında, Adriyatik kıyılarında, Duino şatosunda başlayıp, tam on yıl sonra 1922'de Muzot(İsviçre)'da tamamladığı bu 10 şiir, yirminci yüzyıl şiirinin başyapıtlarından biridir.
Bunlarda şair, varlık, insan kanunu ve ödevi üzerine zor anlaşılır, zaman zaman soyut deyimlerle yüklü bir dil kullanır.

Sen deęilsin, âh, anası değil
onun kaşlarını böyle kuşku­lu kemerleyen.
Senin üstünde, onu duyan kız, senin üstünde
takınmadı bu verimli kıvrım dudakları.
Gerçekten sanır mısın, onu böyle sarsan
usul gelişindi, senin, ey tan yeline gezen?
Gerçek, ürkü salardın yüreğine; ama daha eski ürküler
doluşurlardı içine, o parçalayan dokunmayla birlikte.
Çağır onu...o karanlık arkadaşlıktan pek çağramazsın.
Elbet ister o, kurtulur da; sıkıntısı dinince,
yerleşir ta en iç yüreğine senin ve başlar orda kendine.
Ama hiç kendine başladı mı ki?

Ama, onu sen küçük yaptın, sendin ona başlayan;
o yeniydi sana, o yeni gözler üstüne gerdin
gül­er yüzlü dünyayı; yabancı olanı dışarda tuttun.
Nerde, ah, o yıllar, hani ince varlığınla
dururdun önünde, kabaran uçuruma bırakmazdın onu?
Çok şeyi sakladın ondan böylece; gece kuşku­lu odayı
zararsız kıldın; sığınaklarla dopdolu yüreğinden
katıp karıştırdın insan uzayıyla onun gece–uzayını.
Karanlığa değil, hayır, senin daha yakın varlığına
koydun gece–ışığını; o da sanki dostluktan ısıldadı.
Tek gıcırty yoktu ki bir gülümsemeyle açıklayamasın;
döşeme ne zaman böyle davranır, sanki ta eskiden bilirdin.
Ve seni dinler o, yatışırdı. Bu denli yararlıydı
senin usulca kalkman; uzun örtülü yazgısı
çekilirdi dolabın arkasına; ve yavaşça yer değiştiren
tedirgin geleceği, uydurdu kendini perdenin kıvrımlarına.

Öyle yatarken o, rahatlamış,
senin usulca biçim vermenin tatlılığını
uykulu gözkapaklarının altında ilk uykuyu eritirken:
korunan birine benzerdi... Oysa içerde: kim durdurabilir,
kim önleyebilirdi içindeki kaynağın sellerini?
Âh, öngörü yoktu bu uyuyan kişide; uyurdu,
ama düş görürdü, ama ateşler içinde: neydi başladığı böyle!
O, yeni olan, ürkek, nasıl dolaşırdı
iç eylemin durmadan uzayan filizlerine,
ilkel örnekler içre kıvrılmış eylemin, boğan bitkiler içre,
yırtıcı hayvan biçimleri içre. Nasıl koyverirdi kendini-. Severdi
İç evrenini severdi, içerdeki yabancı,
en eski ormanı tâ içindeki; sessiz yıkıntısı üstünde bu ormanın,
yüreği durdurdu, açık yeşil. Severdi. Onu bıraktı, girdi
kendi köklerinden o büyük kaynağa,
küçücük tohumunun çoktan sona erdiği yere. Seve seve
indi daha eski kana, hâlâ atalarını tıkanan
vadilere, korkunçluğun gizlendiği derinliklere. Ve her türlü
bilirdi onu, göz kırpardı, beklercesine.
Evet, gülümserdi Korkunç... Sen
az gülümsemişsindir öyle tatlı, ana. Nasıl sevmesin onu,
kendine gülümseyeni? Onu
senden önce severdi; sen oğlunu karnında taşıırken bile,
oğulcuğu hafifleten sudaydı o, erişmiş.

Bak, biz yalnızca tek yılla sevmeyiz
çiçekler gibi; yürür kollarımızda,
biz severken, o bengi özsu. Ey genç kız,
bu : içimizde sevdiğimiz, tek kişi, gelecek kişi değil,

sayısız kaynayanlardır bütün; yalnız tek çocuk değil,
bütün babalardır, dağ yıkıntıları gibi dinlenen
derinliklerimizde; bütün kurumuş ırmak yataklarıdır
geçmiş anaların–: bütün sessiz
görünümdür açık ya da bulutlu
yazgı altındaki–: buydu, genç kız, seni önleyen.

Ve sen kendin, nerden bileceksin–, ta geçmiş çağları
uyarırdın sevgilinde. Ne duygular taşırdı
göçmüş varlıklardan! Onda ne kadınlar
nefret ederdi senden! Ne uğursuz adamlar
diriltirdin damarlarında gencin! Ölü çocuklar
çırpınırdı sana doğru... Ah, usulca, usulca
bir şey yap onun uğruna, güvenli bir günüşi– götür onu
bahçeye yakın, ver ona geceler
üstünlüğü
Tut onu*

Türkçesi: Turan Ofazoğlu

* Rainer Maria Rilke: DUİNO AĞITLARI Kültür Bakanlığı
Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1979.

SON PARÇA

ÖLÜM büyüktür
Ve biz onunuz
Gülümsemelerle dudaklarımızda.
Yaşamın tam ortasında
Sanırken kendimizi
Ölüm hıçkırır birden içimizde
Ta içimizde.

Türkçesi: Melahat Togar

YAŞAMINDAKİ ÖNEMLİ TARİHLER VE GEZİLERİ

Rainer Maria Rilke (1875 Prag–1926 İsviçre). Ozan (özellikle lirik şiirler), çevirmen (Fransızca), ve dram yazarı olarak büyük ün yapmış, Avusturyalı yazar.

Annesinin zoruyla önce istemeyerek, St. Pölten’deki askeri okula gitti (1886–1891), Linz’deki Yüksek Ticaret Okulu (1892–1895). Prag’da Sanat ve Edebiyat tarihi ve Hukuk öğrenimi (1895–1896).

(1896–1899) Münih ve Berlin. Lou Andreas Salomé ile tanışma.

1899 L. Andreas Salomé ile Rusya gezisi.

1900 de Worpswede’deki Ressamlar Kolonisi’ne katıldı. Orada tanıştığı yontucu Clara Westhoff ile evlendi (1901).

1902 Clara Westhoff’dan ayrılır ve Paris’e gider. Ünlü yontucu Rodin’in yanında sekreterlik alır. Rodin’in yapıtlarındaki anlatı gücü ve sanatçının dünya anlayışı (Eşyaya objektif bakış ve anlayış) Rilke’yi çok etkilemiştir.

1910–1911 Kuzey Afrika gezisi.

1911–1912 Prenses Marie von Thurn und Taxis’in konuğu olarak, Adriyatik kıyısındaki Duino Şatosunda kalır.

1912–13 Japonya gezisi.

Birinci Dünya Savaşı'nda çoğunlukla Münih'de (kısa bir süre için) Viyana'daki Savaş Arşivinde çalışma.

1919'dan sonra İsviçre'ye yerleşir.

1921'den sonra dostlarının kendisine tahsis ettiği Valais kantonundaki şatonun Kule bölümünde yerleşir ve 1926 da orada ölür.

Valais de, Raron mezarlığına gömülür.

Mezar taşına –kendi isteğine uyularak– şu dize-ler yazılır:

Rose, oh reiner Widerspruch, Lust niemandes
Schlaf zu sein unter soviel Lidern.

*Gül, ey saf çelişki. Nice gözkapaklarının altında
Hiç kimsenin uykusu olmamanın sevinci*

Türkçesi: Turan Oflazoğlu

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
Seçme Mektuplar'a Önsöz.....	7
Ciddi Saat.....	13
Aşk Şarkısı.....	14
Rilke'ye Veda.....	15
Güz Günü	17
Panter	18
Bir Anı.....	19
Yalnızlık	21
Mektuplar	22
Sevgilinin Ölümü	35
İşçileriz Biz	36
Malté Laurids Brigge'nin Notlarından Seçmeler ...	37
Lied	50
Düşler Kitabı.....	51
N'apacaksın Tanrı	62
Rilke ve Duino Şatosu.....	63
Orpheus'a Soneler'den	77
Kısmet	78
Duino Ağıtları	84
Duino Ağıtları (3. Ağıt).....	85
Son Parça	89
Yaşamındaki Önemli Tarihler ve Gezileri	90

Prag'da doğmuş, ama gerçek bir Avrupalı olan büyük şair **Rainer Maria Rilke** (1875-1926)

kısa ömrünü sanata adanmış, yaşamının çoğunluğunu çeşitli Avrupa ülkelerinde, sanatçı dostlarının himayesinde geçirmiştir. Bir anlamda yalnız bir insan olan **Rilke**'nin kişiliğinden önemli ipuçları veren elinizdeki kitapta Melahat Togar, şairin şiirlerinden, düzyazılarından ve ünlü Duino Ağıtları'ndan seçilmiş örnekleri biraraya topladı.

Çevirmen Melahat Togar'ın 1988'de yayınlarımız arasında çıkan "*Rilke-Seçilmiş Mektupları*"ndan sonra, "*Seçme Mektup ve Şiirler*" adıyla hazırlamış olduğu bu seçkiyi de beğeneceğinizi umuyoruz.

9 789754 064841

ISBN 975-406-484-9